

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

(ΑΥΤΟΠΡΕΣΟΠΟΓΡΑΦΙΑ)

Ο ΣΚΕΛΕΘΡΑΣ.

“Ο Παῦλος ὁ σαράφης, ὁ Σκέλεθρας, ἀπαράτησε τὴν ἐφημερίδα.

— Σκοτούρα ! καὶ σκοτούρα ποῦ θὰ τὴν ἔχει σήμερις καμπόσος κόσμος ! σκέφτηκε· καὶ τὰ χεῖλη του τραβήχτηκαν σ' ἔνα χαμόγελο ξερό. Κάτω ἀπὸ μιὰν ἐπικεφαλίδα νεκρώσιμη — σύμπλεγμα κρανίου, βραχιονίου καὶ μηραίου δυστοῦ — εἶχε διαβάσει μιὰ δήλωση τῆς ἐπιτροπῆς του νεκροταφείου :

«Εἰδοποιοῦνται καὶ αὖθις οἱ βουλόμενοι νὰ κάμουν ἀνακομιδὴν τῶν κεκομημένων των, νὰ σπεύσωσι, διότι ἐκπεύσησης τῆς προθεσμίας θὰ ἐνεργηθῇ αὕτη ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας του κοιμητηρίου ἀνευ εἰδοποίησεως, τὰ δὲ δυτικά θὰ φύτωνται ἐν τῷ κοινῷ χωνευτηρίῳ...»

Ξαναπῆρε τὴν ἐφημερίδα καὶ ἔρριξε μιὰ ματιὰ σ' ἄλλη στήλη. Πάλι εἰδοποίηση !

«...Εἰδοποιοῦνται οἱ χρεωφειλέται του ἀποβιώσαντος Τ... νὰ προσέλθωσιν ἐντὸς δεκαπέντε νημερῶν εἰς τὸ γραφεῖον του διαχειριστοῦ του κ. Δ... ἵνα δηλώσωσι τὰς ἀπαιτήσεις των...»

“Αφησε πάλι τὴν ἐφημερίδα νὰ γλυνιστρήσῃ στὴ γῆς. ”Εσκυψε στὸ «πάγκο» του καὶ χτυποῦσε ταμπούρῳ μὲ τὰ δάχτυλά του στὸ τζάμι. Τ' ἀνήψι του, ὁ Τιριλλῆς, καθόταν χαμηλὰ σ' ἔνα σκαμνί καὶ διάβαζε μουρμουριστὰ ἀνθρωπολογία. Εἶχε τὸ βιβλίο ἀνοιχτὸ στὰ γόνατά του καὶ μουρμουροῦσε «... τὸ κρανιακὸν δυτοῦν... τὸ μετωπικὸν δυτοῦν... τὰ δύο κροταφικά, τὰ δύο βρεγματικά....» κι' ἄγγιξε τὰ δάχτυλά του στὸ μέρος τῆς κεφαλῆς ποῦ ὠνόμασε. “Ακούσε τὸν μπάρμπα του ποῦ χτυποῦσε μὲ τὰ δάχτυλά του στὸ τζάμι του πάγκου του καὶ σήκωσε τὸ κεράλι.

— Τὰ τάλλαρα δὲν είνε ἀρκούνδια γιὰ νὰ χορέψουν ποῦ τοὺς πιᾶζει ταμπούρῳ !.. Συλλογίστηκε γελῶντας τὸ τσιριστὸ γέλοιο του ποῦ τοῦ φέρον⁷ ἐνά πόνο στὴ οὔζα τῆς ζερβιαῖς του μασέλλας.

“Ο Παῦλος ὁ σαράφης, ὁ Σκέλεθρας, χτυποῦσε πολλὴν ὥρα τὰ δάχτυλά του στὸ τζάμι καὶ τὰ περασμένα του, σ' δλες τους τίς λεπτομέρειες ἀρχίσανε νὰ περνοῦν ἀπὸ τὴ σκέψη του, ἀρα διαστά-ἀραδιαστά, σὰν ἔνας στρατός νπάκουνος στὸν ἥχο του ταμπούρολου.

•*•

Πρὸ δέκα χρόνια ὁ Παῦλος ἔκλεισε τὶς χαραμίδες τῆς κάμαράς του κι' ἀναψε ἔνα μαγκάλι κάρβουνα γιὰ νὰ δώσῃ τέλος στὴ ζωὴ του... τὴν ἀβίω τη, καθὼς ἔγραψε σ' ἔνα χαρτί. Ἡ μυωδιὰ τῶν καρβούνων, ποῦ βγαίνε ἀπὸ μιὰν ἀνοιχτὴ χαραμίδα, τόνε πρόδωσε καὶ τόνε βρῆκαν μισοζώντανο στὸ πάτωμα. “Οταν

άρχισε νὰ συνεφέρη, μὲ τὶς περιποιήσεις δυὸς γιατρῶν ποῦ προστρέ-
ξανε, ἄκουσε τὸ νοικοκύρῃ του ποῦ διηγόταν : πῶς εἶχε ἀνέβει νὰ
τοῦ ζητήσῃ «ἀπέναντι καθυστερούμενον ἐν οικίῳ»
καὶ τοῦ χτύπησε στὰ θυμούνια ἡ μυρωδιὰ τοῦ καρβούνου καὶ
μουρμούνησε :

— Κερατᾶ ! ... σὰν ἔρχοσυνα κάθε στιγμὴ στενοχωρῶντας
με... δὲ σοῦ χτυποῦσε ἡ μυρωδιὰ τῆς πείνας μου ... !

“Ενας ἀπὸ τοὺς γιατρούς, ἀντεπιστέλλον μέλος ἐν ὁ σ
φυσιολογικοῦ ἵνστιτού της Εὐρώπης, τοῦ εἶπε λιγο-
μένα, καθὼς λέγονται τὰ κομπλιμέντα στὶς ἀληθινὰ ὥραικες κυρίες,
πῶς εἶχε ἔνα σκελετό... «θαῦμα ! »

— Θά μποροῦσε ἡ ἑταῖρεί μας νὰ σοῦ μετρήσῃ ἔνα σημαν-
τικὸ ποσὸ ἀν... .

— Πάψε, γιατρέ, τοῦ εἶπε ὁ ἄλλος γελῶντας, ποῦ θέλεις νὰ
κάνης τὸ σωματέμπορο τώρα ! ...

— ... “Αν διαδέσῃς τὸ σκελετό σου στὴν ἑταῖρεί μας, θὰ σοῦ
μετροῦσα... Ἔξακολούθησε φάγοντας τὶς σπάλες καὶ τὰ γόνατά του...
Θὰ σοῦ μετροῦσα... ”

Κι’ ὁ Παῦλος ποῦ θὰ πουλοῦσε ὅσα-ὅσα καὶ τὴ ψυχὴ του,
γυμνώθη γιὰ νὰ διατιμήσῃ ὁ γιατρὸς τὸ σκέλεθρό του.

Ἐχρειάστη ἔνα μέτρο καὶ κατέβη πρόθυμα ὁ νοικοκύρης του
κι’ ἐζήτησε ἀπὸ τὴ γειτόνισσα μοδίστρα τὴν κορδέλλα τῆς. Τὸν ἀνα-
ποδογύριζε ὁ γιατρὸς ἀπ’ ὅλες τὶς μεριές, τόνε δίπλωνε, τὸν ἀνοιγε,
πάλι τὸν ξαναδίπλωνε... καὶ φάγοντας τὶς ἀχαμνισμένες ἀπὸ τὴν
πεῖνα σάρκες του, εὗρισκε τὰ δστὰ καὶ τὰ μετροῦσε προσεκτικὰ ἀπὸ
ἄρμοδο σὲ ἀρμόδιο.

— ... Όχτὼ ἔως δέκα χιλιάδας φράγκα !

“Ἐγραψε στὴν Εὐρώπη κ’ ἔλαβε ἐντολὴ νὰ μετρήσῃ τὸ ποσὸν
εἰς τὸν κάτιοχο του θαυμάσιου σκελετοῦ... «ἀντὶ συμβολαίου
ἐξασφαλίζοντος τὸν σκελετὸν εἰς τὸ Ίνστιτού
μαρτσ... »

Ο Παῦλος, ἀγόρασε τὸ πάγκο ἐνοῦ σαράφη ποῦ εἶχε φάγει
στὰ γλέντια τὰ κεφάλαια τῆς δουλειᾶς του κ’ ἔγεινε σαράφης, το-
κογλύφος, ἔχοντας κεφάλαια τὴν τιμὴ τοῦ σκέλεθροῦ του. Σᾶν
ἄνθρωπος ποῦ γνώρισε στὸν καιρὸ τῆς πείνας τὴν ἀξία τοῦ παρόδ,
ἡταν εὐσεβέστατος παραδόπιστος. Μόνο ποῦ ἦτανε τὸ λάδι ἀκριβό,
εἰδεμή, θ’ ἀναβεβαίωσε μέσα πτὴ κάσσα του, ἀκοίητο καντῆλι πρὸς δό-
ξαν τοῦ Μαμώνα, ποῦ τοῦ στέλλει πλούσια τὰ ἔλέη του !

“Ολοι ξέρανε τὴν ἴστορία του καὶ τοῦ μεινε τὸ δόμομα «Σκέ-
λεθρας». Ο ίδιος σὲ κάθε περίσταση διηγόταν γελῶντας μὲ μιὰν
ἀσυνηθείσια τρομερή, τὰ καθέκαστα τῆς πώλησης τοῦ σκέλεθροῦ του,
τελειώνοντας πάντα ἔτσι :

— Οι κουτοί ! δὲν μ’ ἀφιναν νὰ φοφήσω ἀπὸ τὴ πεῖνα καὶ
παραχώνοντάς με σὲ μιὰ γωνιὰ νὰ μαζέψουν τὰ κόκκαλά μου...
Χέ ! ζέ ! ζέ !... θέλοντας οἱ κουτόφραγκοι τὸ σκέλεθρό μου, μοῦ
δύσων τὰ μέσα ποῦ στερούμονα νὰ ζήσω !

Κάθε φορὰ ποῦ συναντοῦσε στὸ δρόμο τὸ γιατρὸ ποῦ μεσί-
τεψε γιὰ τὴν παραμένενη αὐτὴν συναλλαγήν, τεντώνονταν καὶ τόνε

κύτταξε κατάμματα· κοροϊδευτικά, καθώς μιὰ μοδιστρούλλα, ποῦ τριτοες νὰ γείνη μεγαλοκοκότια, κυττάει τὸν προωγωγό της.

Τὸ σκελετό του τόνε λογάριαζε σὰν ἔνα πρᾶμμα ποῦ τὸ χε πουλήσει σὲ καλὴ τιμὴ «τοῖς μετρητοῖς» κι' ὁ ἀγοραστῆς τ' ἄφιστ' ἔκει σὲ μιὰ γωνιὰ γιὰ νὰ τὸ πάρῃ ἀγόρτερα!

Μάλλωνε μιὰ φορά μ' ἔνα γείτονά του καὶ τὸν ἀπέλιησε πῶς θὰ τοῦ σπάσει τὰ πλευρά· κι' ὁ Παῦλος εἶπε:

— ...Πουλημένα εἶνε!... Θὰ ζημιώσεις τὴν Εὐρώπη!...

Πρὸ διότι μέρες τὸν εἶχε πονέσει ἔνα δόντι κούφιο καὶ πῆγε νὰ τὸ βγάλῃ.

— Δὲν ἔχει παιρά μόνο μιὰ τρύπα... κ' εἶνε γερὸ δόντι, εἶπε ὁ δοντογιατρός,... καλλίτερον νὰ τὸ σφραγίσουμε μὲ χρυσάφι.

Ο Σκέλεθρας ποῦ δὲν ἀνεγνώριζε τὴν ὑποχρέωση νὰ κάνῃ κ' ἐπιδιορθώσεις στὰ ποινῆμένα κόκκαλά του καὶ μάλιστα νὰ δέση ἔνα δόντι μὲ χρυσάφι!

— Βγάλτο... εἴτε.

— Εἶνε γερό... ἀμαρτία εἶνε... εἰσαι τόσῳ χρονῶ ἄντρας καὶ διατηρεῖς ὅλα σου τὰ δόντια, αὐτὸς εἶνε κάτι τίς. Γιατί νὰ βγάλῃς ἔνα γερὸ δόντι...;!

— Βγάλτο...!

Μονάχα ὅταν τοῦ εἴτε πῶς εἶνε δόντι μὲ ἀγριόριζες καὶ σιδερόδοντο ποῦ θὰ τόνε τραντάξει στὸ τράβηγμα, παραδέχτη νὰ τὸ βουλώσῃ.

•*•

Χτυποῦσε πολλὴν ὥρα στὸ τέζαμι τὰ δάχτυλά του κι' ἀναθυμόταν τὰ περασμένα του. Όλη ἡ ζωή του, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς πείνας ὧς τῇ μέρα ποῦ κλείστηκε στὴ κάμαρά του νὰ πεθάνῃ. Ἀπὸ τὴν μέρα ποῦ τὸν μέτοησαν τ' ἄντιτιμο τὸν σκέλεθρον του ὧς τὴ μέρα ποῦ λογάριασε τὰ χοριάτα τοῦτα σὺν μιὰ χοῦφτα σπόρῳ ὡμπρός στὸ σωρὸ τῆς ἰσοδειᾶς του· ὅλη ἡ ζωή του, σ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες (σὰ στρατὸς ἀραδιασμένος) περοῦνσε ἀπὸ τὴ σκέψη του.

— Νά!... ἡ προχτεσινὴ μέρα του μὲ τὰ πολλὰ κέρδη της... νά κ' ἡ χτεσινή...

Νά κ' ἡ σημερινὴ... τὸ πρωΐ... τὸ μεσημέρι... κ' ἡ παράταξη τῶν περασμένων τοι', σὰ νὰ πέρασε καὶ νά στριψε σὲ μιὰ καμπή.

Σήκωσε τὸ κεφάλι του κ' είδε τὸ Τιριλλή ποῦ εἶχε παρατήσει τὸ διάβασμα καὶ τόνε κύτταξε γελῶντας ἥλιθια.

— Τί γελᾶς βρέ... ;

— Τίποτις...

Ἐτσι πάντα δ τιριλλῆς γελοῦσε καὶ μὲ τὸ τίποτις ἀκόμη· κι' ὅταν ἀρωτιῶνταν γιατὶ γελᾶ, δὲν ἔλεγε ἂν δὲν ἔτρωε δυὸς-τρεῖς χαστουνκιές.

Τ' αὐτιὰ τοῦ Σκέλεθρα βουτζανε σὰ νὰ τὰ χτυποῦσαν ἀπὸ μέσαθε τους δυὸς ματσούκια κ' ἔννοιωθε τὸ κεφάλι του βαρὺ μαζὶ κι' ἄδειο. Ή σκέψη του δὲ δούλευε πειὰ παιρὰ σὰ κεντιές μιᾶς ἡμικράνιας.

Τώρα σὰ νὰ κύτταξε μιπροστὰ-μιπροστὰ στὴ σκέψη του—κ' ἔβλεπε,

σὰν δχλομάζωμα, κάπου ἐκεῖ, μυριηκιαστή τὴ μελλούμενή του ζωή, τὸ θάνατό του καὶ πέρα...

Μπροστά-μπροστά ήτανε τὸ σημερινό του ἀπόγευμα «ἐπὶ κεφαλῆς» μὲν εἶνα μπαϊράκι μαῦρο ποῦ δὲν ήτανε παρὰ ἡ ἐφημερίδα ποῦ παρατήρησε πρὸ λίγη ὥρα καὶ βρίσκονταν καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια του ἀκόμα. (Ἐνα μαῦρο μπαϊράκι, μὲν ἀσπρα γράμματα, σὲ δυὸ παράλληλα κατεβιτά κάτω ἀπὸ τὸ νεκρώσιμο σύμπλεγμα). Τὸ ἔνα κατεβιτό ήταν ἡ εἰδοποίηση τοῦ νεκροταφείου ποῦ προσκαλοῦσε κείνους ποῦ θέλανε νὰ περιποιηθοῦν τὰ κόκκαλα τῶν ἀποθαμμένων τους καὶ τὸ ἄλλο ήταν ἡ εἰδοποίηση τοῦ πληρεξούσιου κείνου τοῦ μακαρίτη π' ἄφησε χοήματα γιὰ νὰ πλερωθοῦν οἱ χρεωφειλέτες του.

Τὸ μπαϊράκι σάλευε μὲ τὴ χλαλοὴ τῶν μελλούμενών του καὶ ὁ Σκέλεθρας ἀρπαξει μιὰ φράση ἀπὸ τὴ μιὰ εἰδοποίηση, μιὰ λέξη ἀπὸ τὴν ἄλλην καὶ νοιώθοντας καὶ τὸ συχαμερὸ τὸ ἀνήψι του τὸ Τιριλλή ἐκεῖ, ἔγραψε ἡ σκέψη του :

«...Ἐπειδὴ καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Σκέλεθρας δὲν ἔχει χρεωφειλέτες, οὐτὸς ἄλλο αἰλερονόμο ἀπὸ τὸ Τιριλλή, τὸ ἄτιμο, τὸ Τιριλλή, εἰδοποιεῖται τὸ Τιριλλή τὸ συχαμένο, νὰ προσέλθῃ νὰ παραλάβῃ τὴν περιουσία του... Κ' ἐπειδὴ καὶ τὰ κόκκαλά του εἴνε πουλημένα στὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ δὲ θά μποῦν σὲ ιδιώτερο κοντὶ οὔτε καὶ θὰ ριχτοῦν στὸ κοινό χωνευτήριον εἰδοποιεῖται ὁ πληρεξούσιος τοῦ Ἰνστιτούτου νὰ προσέλθῃ νὰ ἀπαιτήσῃ...»

Ἄνατινάχτη σὺ νὰ ξυπνοῦσε. Τοῦ μῆλησε μιὰ γυναικα δείχνοντάς του κάμποσες γαζέττες καὶ ἔνα δαχτυλίδι.

—...Ἐχω ἀνάγκη τρία τάλλαρα... νά τοῦτο τὸ δαχτυλίδι... είνε καλὸ... δόσε μου δυὸ τάλλαρα... κάνε μου καὶ τοῦτες τὶς γαζέττες τάλλαρο.

Ἐπῆρε τὸ δαχτυλίδι καὶ τὸ κύτταξε. Πῆρε καὶ τὶς γαζέττες καὶ τὶς μετροῦσε.

— Τὸ δαχτυλίδι δὲ σηκώνει δυὸ τάλλαρα... σηκώνει μόνο ἔνα.

— "Ἐχω ἀνάγκη... τρία! Νὰ σχωρεθοῦν οἱ ψυχὲς τῶν ἀποθαμένω σου... ν' ἀναπαυτοῦν οἱ ψυχὲς καὶ τὰ κόκκαλά τους... δός μου τρία.

— Ἀφησε καὶ τοῦτο, τὶς εἶπε, δείχνοντάς της μιὰν ἀρραβώνα φαγωμένη, τριψιμένη ἀπὸ τὴ καθημερινὴ δουλειά... καὶ νὰ πάρῃς δυὸ... καὶ ἔνα τρία...

Ἡ γυναικα τράβηξε νὰ βγάλῃ τὴν φτενήν ἀρραβώνα ποῦ τινε φιζωμένη στὴ σάρκα της. Τήνε τραβοῦσε καὶ κύτταξε γύρω ντροπαλὴ καὶ ἀνήσυχη.

— Θὰ ξαθρώσεις τὸ δάχτυλό σου, κερά μου,... θὰ σπάσεις τὸ κόκκαλό σου...

Κ' ἐπέρθασε μέσ' τὰ μάτια του σὰν ἀστραφιὰ μιὰ εἰρωνία.

Ἡ φιωχὴ ἀναστέναξε. Τράβηξε δυνατὰ καὶ βγάλε τὴν ἀρραβώνα.

Πῆρε τὰ τρία τάλλαρα καὶ τὴ σχετικὴ ἀπόδειξη.

Θυμήθη, ὁ Σκέλεθρας, πῶς ήταν ὥρα ποῦ πρεπε νὰ πάῃ στὸ δοντογιατρὸ νὰ τοῦ βάλλῃ τὸ χρυσό στὸ δόντι.

— Ού ! νὰ τελειώσῃ καὶ τοῦτο, σκέψητηκε.

Ταχτοποίησε μέσα σὲ μιὰ σιδερόκασσα τ' ὅ,τι ἦταν στὸ πάγκο του καὶ βγῆκε.

Αὐτὴ τὴ στιγμή, τὸ παιδὶ τοῦ ἀντικρυνοῦ μαγερειοῦ, βγῆκε μὲ μιὰ πιατέλλα κόκκαλα καὶ τά ὁρίζε μέσα στὸν τενεκὲ τῶ σκουπιδιῶν ποῦ ταν ἀπ' ὅξω στὴ πόρτα.

— «Στὸ κοινὸν χωνευτήριον»... ἐμουρμούρησε δὲ Σκέλεθρας.

—*—

Τὸ βούλλωμα τοῦ δοντιοῦ τοῦ Σκέλεθρα δὲ πῆρε πολλὴ ὥρα καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ δοντογιατρὸν τράβηξε κατὰ τὸ πάρκο.—⁹Ηταν ἥλιος ἀκόμα.

Ἐννοιοθετεῖ μέσα στὸ στόμα του τὸ χρυσάφι, σὰν τὸ κάθε ἔνο πρᾶμμα : τὸ κομμάτι τῆς τροφῆς, τὸ κοκκαλάκι τοῦ ψαριοῦ, στὴ χαραμίδα τῶ δοντιῶν καὶ τ' ἄγγιζε μὲ τὸ δάχτυλο καὶ μὲ τὴ γλῶσσα ἀναδεύοντας ἀδιάκοπα τὸ στόμα του καὶ γυάλιζε τὸ χρυσὸν σφολαράκι μέσα στὰ σάλια του, σὰ νὰ μηρυκάζονταν, δὲ τσιγκούνης, τὸ χρυσάφι ποῦ ἀναπόφευγά του ἔφαγε ἀπὸ κείνο ποῦ τοῦ μετρήθη γιὰ τὸ σκελεθρό του.

Πέρασ' ἔνα ἀμάξι μὲ δυὸ Κυρίες ποῦ εἶχανε στητὸ μπροστά τους ἔνα κουτί, σὲ σχῆμα νεκροσέντουκου, ἀπὸ λουστραρισμένη καρυδιὰ μὲ μπρουντένια χερούλια καὶ κατάλαβε τί ἤτανε τὰ λογὶς κουτιὰ ποῦ κρατοῦσαν ἀπὸ κάτω στὶς μασχάλες τους, φτωχὴς γυναικοῦλες, ποῦ περνούσανε πολληώρα σκυφτές.

— Ήταν ἔκει κοντὰ στὸ νεκροταφεῖο.

— Σκοτοῦρα ποὺ τὴν ἔχει σήμερις κάμποσος κόσμος !

Ἐσκέφτη θυμούμενος τὴν εἰδοπούηση τῆς ἐπιρροπῆς τοῦ νεκροταφείου καὶ τράβηξε νὰ δῆ ἀπὸ περιέργεια τί γινότανε.

— Απ' ὅξω, στὴν πόρτα τοῦ νεκροταφείου εἶδε σ' ἔνα παλῆ πίνακα μὲ ἔνθωριασμένα γράμματα πῶς «...τὰ δστὰ φυλάσσονται ἐν τῷ δστεοφυλακείῳ ἐφ' δσον πληρώνονταν ἐμπροθέσμια...» Μέσα, εἶδε, στὸ πρῶτο κυπαρίσσι, μιὰ φρεσκοκοκλλημένη εἰδοπούηση ποῦ «ἡ ἐταιρεία τοῦ νεκροταφείου» προσπαθοῦσε νὰ προλάβῃ τὴν «κακὴν ἐντύπωσιν» γιὰ τὴν αὔξηση τῶν ἀπαιτήσεων τῆς γιὰ τὴ συντήρηση τῶν κηπαρίων καὶ τῶν κανδυλιῶν τῶν τάφων. «...Ως ἐκ τῆς λειψυδρίας καὶ ἀκριβείας τοῦ ἐλαίου καὶ σύγχρονος ἐκ πλεονεξίας καὶ πρόδης χρηματισμοῦ...»

Προχωρόντας λίγο ἀκουσε πόσο στοιχίζει ἔνας τάφος.

— Δύο μέτρα μάρκος κ' ἔνα πλάτος !... ἔνα κομμάτι γῆς !... πεντακόσια φράγκα ! ἐμουρμούρησε.

Αὐτὴ τὴν ὥρα τὸ νεκροταφεῖο παρουσίαζε λιγώτερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φροδὰ τὴν δψη μιᾶς πολιτείας. Στοὺς δρόμους καὶ δρομάκηδές του κυκλοφοροῦσε πλήθος γυναικες καὶ ἀντρες καὶ τὰ μαρμαρένια μαυσωλεῖα κ' οἱ τετράγωνες πλάκες στὴ σύγκρισή τους, φαινόντουσαν τάφοι καὶ μόνο τάφοι. Παντοῦ μνήματ' ἀνοιχτὰ σὰ στόματα ποῦ μόλις ξεριάσανε στὴν τριγυρινὴ χλόη τὸ λιπαρὸν χῶμα, τὰ

κόκκαλα κι' ὅτι δὲ μπορέσανε νὰ χωνέψουν κι' ἀμέσως πεινάσανε πάλι ! Ἀλλα κόκκαλα θερμαίνονταν στὸν ἥλιο κι' ἄλλα τὰ μάζευναν ὡς τὸ ἐλάχιστο οἱ συγγενεῖς, κοσκινίζοντας θλιβερὰ στὶς χοῦφτες τους τὸ χῶμα. Σ' ἔνα τάφο ἔδιναν κι' ὅλας ἔνα νεκρὸ καὶ στοὺς ἄλλους ἐπύκνωνε δλοένα ἡ σκιά, ξεγελῶνταις τὴν πεῖνά τους.

Ἐνας, μ' ἔνα νεκροθάφτη, ἀναζητοῦσε τὸ μνῆμα τῆς γυναίκας του καὶ βλαστημοῦσε ποῦ δὲν τὸ ὕβρισκε καὶ πάνω ἀπὸ ἔνα ἄλλο μνῆμα ἦταν μαζευμένοι πολλοὶ καὶ γελούσανε μὲ τὸ πάθημα μιᾶς γρηγᾶς ποῦ πλήρωσε τὸ νεκροθάφτη νὰ τῆς ἀνοίξῃ τὸ μνῆμα τῆς κόρης της κ' εὐρῆκε μέσα τὰ κόκκαλα ἔνοῦ μικροῦ παιδιοῦ.

Στὸ δστεοφυλάκειο ἔρριψε μιὰ ματιὰ κι' ἔδει πλῆθος κουτιά : μερικὰ ἀπὸ λουστραρισμένη καρυδιά ἡ μαόνι, ἄλλα ἀπὸ μάρμαρο καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ κοινὸ ἔνδον ἀραδιασμένα στὰ ράφια καὶ στὸ πάτωμα καὶ σ' ὅλα φαινόταν ἔνα ἡ δυὸ δύνοματα. Κάτω ἀπὸ τὰ ράφια κρεμμόνταν ἀπὸ καρφιά, σακκούλια καὶ μαντήλια γεμάτα κόκκαλα ποῦ τρυπήσανε τὸ σάπιο πανί καὶ φαινόντανε σὰ πράσα παστρεμμένα...

(Συγγνώμη... μά δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρῃ βαθύτερη ἐντύπωση ἐδῶ ! Νά κι' δ Σκέλεθρας ποῦ γελᾶ διαβάζοντας στὴ πόρτα ἔνα χαρτὶ γραμμένο καὶ τοῦτο στὴ γλωσσα τοῦ Συντάγματος : «Γ ενο- μένης ἔξε λέγεως τῶν ἐν τῷ δ στεοφυλακείῳ φυ- λαττομένων κι βωτίων ἔξή γ χθησαν πάντα ὅσων εἰχε λήξει ἡ πληρωθείσα προθεσμία. Παρακαλοῦνται διθεν ὅσοι θέλουν ν' ἀνανεώσουν τὴν τριε- τίαν ν' ἀποταθῶσι εἰς τὸ γραφεῖον μέχρι τῆς 15ης Σεπτεμβρίου ὅτε τὰ μὴ πληρωθέντα διαφθορ- σιν ἐν τῷ κοινῷ γωνευτηρίῳ.»

Ἐγώ, συλλογίζομαι τὸ νόημα δύο τάφων ἐδωνά. Εἶναι δυὸ ιδιόχητοι τάφοι φραγμένοι μὲ σιδεροπάγγελα βαρειὰ κι' ἀρχον- τικά. Ο ἔνας είνε περιποιημένος. Τόνε σκεπάζει πλούσια χλόγι καὶ φρουντώνει πίσω ἀπὸ τὸν μαρμαρένιο σταυρό, ἔνας ἀνάνθιστος θάμνος. Ἄνθη φρέσκα, μαραμένα καὶ ξηρά, εἶναι ἀπιθωμένα ἀπὸ φροντιστικὸ χέρι καὶ στὴ μέση τοῦ σταυροῦ, σ' ἔνα φαναράκι, ἔνα καντῆλι, καίει μὲ μιὰ φλοιούλια — ἀθώητη, ἀνωφέλευτη — μέσα στὸν ἥλιο. Ο ἄλλος πλαϊ, είνε κατάξερος καὶ βούλιαγμένος. Τὰ κάγκελα κι' δ σιδερένιος σταυρὸς... σκουριασμένα. Θά τε τάφος μιᾶς ξεκληρισμένης οἰκογένειας. «Ἡ πρὸς διατήρησιν τῶν τάφων καὶ κανδηλίων ἐταιρεία» δὲ σταματᾶ σ' αὐτὸν. Τὸ φαναράκι στὴ δέση τοῦ σταυροῦ δὲν ἔχει καντῆλι καὶ τὰ τζάμια του... σπασμένα. Ὁ θάμνος, πίσω στὸ σταυρό, κατάξερος καὶ... — συλλογίζομαι τὸ νόημά του ! — ἔνα ξερὸ κλαδί του, ἀπλώνει, στρίβει, διπλώνεται καὶ κρεμμάει μέσα στὸ φαναράκι ἔνα μπουκ- ποῦκι πορτοκαλί, ποῦ λάμπει φανταγείρα μέσα στὸν ἥλιο !)

Ἐκεῖ πίσω εἴδε δ Σκέλεθρας ἔνα μεγάλο λάκκο μισογεμισμένο κόκκαλα κι' ὀλόγυρα του πεταμένα ἡ στοιβαγμένα δπως-δπως πλῆθος σάκκουνς καὶ κουτιά ποῦ μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἰχανε σπάσει κ' ἔχυθηκ' ἔξω ἡ θλιβερή τους πραμάτια.

— Σωστή ἔξωση !, σκέφτηκε καὶ θυμιήθη τὴν ἐποχὴν ποῦ τοῦ πετούσανε τὰ κρεββατοστρώματα καὶ τὰ κασσέλια του.

« Ήταν ἕκεī κοντά μαζεμένοι πολλοί καὶ μιλούσανε γιὰ τὴν «ματαιότητα τῶν ἀνθρώπων πραγμάτων. »

— Νά τί μένει ἀπὸ τὸν ἀνθρώπο !...

« Ενας ἔφορος, κοντελῆς μιλοῦσε δυνατὰ κειρονομόντας « ἐμφαντικά » κατὰ τοὺς μαρμαρένους τάφους, τὸ διστοφυλάκειο καὶ τὸ « κοινὸν χωνευτήριον ». Ήταν ἔνας σοσιαλιστής ποῦ ὥρισκε τὴν κατάλληλη περίστασην ἀναπτύξῃ τίς ίδεες του !!

« Ενας χοντρός, προσκομιάγοντος, ἔσκυψε καὶ ἀγασήκωνε τὰ κουτιὰ τοῦ σωροῦ, ἀνάζητῶντας ἔνα ὄνομα καὶ εἶχε τὰ μάτια του φλογισμένα καὶ τὸ γελέκο του γεμάτο λίγδες, λές καὶ ἔκλαιε ἔνγκι ! Τέλος ἐδιάβασε τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα του σ' ἔνα σπασμένο κοντί ποῦ ἔνα κρανίο, ἀναστκώνοντος τὸ καπάκι, ἐπόρβαλλε θωρῷντας θλιβερὰ σὰ νά λεγε : « Δὲ μὲν ἀναγνώρισες γυνέ μου ;! »

« Υστερα, δὲ Σκέλεθρας παρακολούθησε τὸ ἀνοιγμα ἐνοῦ τάφου. Έδῶ παράστεκε καὶ τὸ ἄγγον τοῦ θαμμένου—ένα μεστωμένο παλληκάρι ποῦ ὅσο καὶ ἄν προσπαθοῦσε νὰ πάρῃ ὑφρος θλιψμένο φανότανε σὰν ἐπιστάτης σ' ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές.

— Έμπρός βρὲ παδιά... ἐμπρός καὶ ἐνυχτωθήκαμε...

Καὶ ἐπετούσαν οἱ νεκροθάφτες τὸ χῶμα ὅξε καὶ ἔσταξε μέσα στὸν τάφο δὲ ἵδρωτας τους καὶ ἐπετούσαν καὶ ἀπὸ τὸ στήμα τους κάθε τόσο μιὰ φράση εὐθυμης φιλοσοφίας.

« Απὸ τὸν καιρὸν τοῦ Σαΐζηρο ἵσα μὲ σίμερα οἱ νεκροθάφτες σκάφτοντας τραγουδοῦν, ἀστεῖζονται καὶ φιλοσοφοῦν μὲ μιὰ θαυμαστὴ κυριολεξία. « How absolute the knave is ! ». Ο Σκέλεθρας παρακολούθησε τὸ σκάφιμο καὶ χάνονταν μέσα στὴν εὐθυμη ἐκφραση τῆς φιλοσοφίας τῶν νεκροθαφτῶν. « Όταν ἄρχισαν νὰ χτυπᾶνε τὰ φτυάρια στὴ μισοχωνεμένη νεκρόκασσα δὲ νέος εἶπε :

— Σιγά-σιγά !... προσοχή... μὴ χτυπύσετε στὰ κόκκαλα... στὸ κεφάλι...

— Γιατί ! ἀρώτησε μὲν ἐνδιαφέρο δὲ Σκέλεθρας, γιατί !

— Διατηροῦσε ὅλα του τὰ δόντια ! εἶπε θαυμαστικά. Πέθανε ἐβδομάρκοντα ἐῦδον καὶ εἶχε ὅλα του τὰ δόντια !

« Ο νεκροθάφτης τράβηξε τὰ σάπια σανίδια.

— Πούφ...! ἔκαναν δὲ νέος καὶ δὲ Σκέλεθρας.

— « Αμὲν τί θαρρεῖε... ! » Ανοίγεις μιὰ κρεββατοκάμαρα ποῦ κοιτήθη μιὰ νύχτα ἔνας ἀνθρώπος καὶ σοῦ χτυπᾶ ἡ τσέφρα του, δχι τοία χόρνια ποῦ... ποῦ βράζει δῶ μέσα δὲ γέρος...»

— Βράζει ;!

— Βράζει.

« Ο ἄλλος νεκροθάφτης πῆρε τὸ σαγῶνι καὶ τὸ πρότεινε στὸ νέο.

— Βρέ τὸ γέρο !... Ἀλήθεια ! νά οὖλα του τὰ δόντια !

— Πούνε τὸ ἄλλο ;! ποῦ νέο τὸ ἀπάνω σαγῶνι ;!

— Νά !... ἀλήθεια !... τὰ ἔχει οὖλα του ! ξανά πε δὲ νεκροθάφτης δείχνοντας τὸ κρανίο.

« Ο νέος κούνησε τὸ κεφάλι του θλιβερά, ἔρριξε ἀπὸ ἔνα φράγκο στοὺς νεκροθάφτες καὶ ἔφυγε.

— Μὰ τί ; δὲ θὰ... μαζώξῃ τὰ κόκκαλα τὸ ἀποθαμμένου του ! ἀρώτησε ὁ Σκέλεθρας.

— Μπᾶ... εἶχε μονάχα τὴν περιέργεια νὰ δῇ ἀν τοῦ λέγη ἀλήθεια ἡ μάνα του ποῦ τοῦ κουβεντιάζει πῶς ὁ παπποῦς του πῆρε μαζί του οὐλα του τὰ δόντια.

— "Ελειπε χρόνια πολλὰ πρὶν πεθάνῃ ὁ γέρος, ἐπρόσθεσε ὁ ἄλλος.

— ...Εἶπες πρὸ ἥγου...πῶς... βράζει ! Μὲ συγχωρεῖτε... Ἀλήθεια βράζει ! ἀρώτησε ὁ Σκέλεθρας.

‘Ο σκαφτιᾶς δὲν ἀπάντησε. ‘Ο ἄλλος σκαφτιᾶς ἀναρωτήθη στὸ νοῦ του.

— Τάχα νὰ βράζῃ !

— Πολυψάχνει τὶς λέξεις ὁ κύριος... θά 'νε καθηγητὴς ἐμουρμούρησε.

— Μ' ἀλήθεια συνάδερφε... βράζει ! ἀρώτησε ὁ ἄλλος.

‘Ο νεκροθάφτης ἔκανε νὰ μιλήσῃ μὰ κατόπι ἑστράφη κατὰ τὸ Σκέλεθρα. Τόνε κύταξε μὲ φανερὴ δυσπιστία κ' εἶπε :

— Τόνε βράζει... τόνε τσιγαρίζει, τόνε θερμαίνει ἢ τόνε παγώνει... λογαριασμὸ θὰ μᾶς δώσει τὸ μνῆμα ;!... Τί τὸ λὲν μνῆμα ;!

— Εἶνε μνῆματα ποῦ εὑωδιάζουν, λένε, εἶπε ὁ Σκέλεθρας.

— Εἶνε.

— Εἶνε καὶ μνῆματα ποῦ κρατᾶνε τοὺς νεκροὺς ἄλυτους, ξανάπε ὁ Σκέλεθρας ἀρωτῶντας μὲ τὸ βλέμμα του.

— Εἶνε.

— Εἶνε καὶ ἄλλα ποῦ βουλιάζουν...

— Εἶνε.

‘Ο Σκέλεθρας ἔκανε νὰ φύγῃ μὰ σταμάτησε 'κεῖ κοντά, πίσω ἀπὸ μιὰν δρηὴ πλάκα καὶ διάβαξε τὸ «ἐνθάδε κεῖται...» Κάτι ξυπνοῦσε μέσα του ἡ καλλίτερα νὰ πῶ : σὰν ἔνας βραχνᾶς ἀρχισε νὰ τοῦ πλακώνῃ κάτι ποῦ κοιμότανε μέσα του.

— Θά 'νε καθηγητὴς ὁ κύριος... ἐμονορμούρησε ὁ νεκροθάφτης. ‘Εγγοια σου καὶ δὲ σοῦ λέω τίποτις !... ἔκανε κοροϊδεφτικὰ νομίζοντας πῶς ὁ σαράφης εἶχε ἀπομακρυθεῖ. ‘Ακουσέ μου συνάδερφε, εἶπε. ‘Έχω δεκατέσσερα χρόνια σκαφτιᾶς καὶ σὺ μόνο ἀπὸ πέρσον... ξέρω γά τὸ μυστικὸ τοῦ τάφου... καὶ σὺ σιγά-σιγά θὰν τὸ μάθεις... μὴν τὸ πῆς σὲ κανένα τὶ κολάζεσαι... Κάθε μνῆμα π' ἀνοίγουμε τὸ ἀρπάζουμε κ' ἔνα λόγο—τὴν τελευταία του λέξην... στερεά... μπαίνει μέσα τὸ φῶς καὶ δέρας καὶ σωπαίνει.— ‘Απὸ χῆλιους ποῦ θ' ἀνοίξεις θ' ἀρπάζεις χῆλια λόγια — ναὶ σοῦ λέω ! — χῆλιοι τάφοι χῆλια λόγια ! Χῆλια λόγια μὰ κουβέντα ποῦ 'νε κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸ μισὸ μυστικό !...

‘Ο Σκέλεθρας ἀκούει ἀχόρταγα.

— ‘Ο, τι δῆς... δ, τι καταλάβης... τσιμουδιά !, ἔξακολούθησε δ σκαφτιᾶς. Πάρε παράδειγμα ἀπὸ τοὺς κλειστοὺς τάφους !... «Μυτικότης κ' ἔχει μύθεια !»

‘Ο Σκέλεθρας ἀπομακρύθη. Πέρασε πλαΐ ἀπὸ δυὸ τάφους. Στὸν ἔνα προσεύχονταν γονατιστὸς ἔνας ἄγγελος μαρμαρένιος καὶ στὸν ἄλλο μιὰ μαυροφόρα γυναῖκα. ‘Στάθη λίγο ἔκει κ' ἔβγηκε

ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο συλλογισμένος, χωρὶς νὰ σταματήσῃ στοὺς ζητιάνους ποῦ παρακαλούσανε γιὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ κόκκαλα τῶν ἀποθαμμένω του.

— 'Ανοησία!... θὰ μποροῦσε νὰ πῇ κανεὶς πᾶς ζηλεύω γιὰ τούτους δῶ τοὺς τάφους!

'Εβραίναξε κ' ἐπῆρε τὸ σύντομο στρατὶ περνόντας ἀπὸ τὸ χωράφι ποῦ ρίχνουν τὰ σκουπίδια. Κείνη τὴν ὥρα οἱ σκουπιδιά· φιδιες τοῦ δημαρχείου ἀδειάζανε τὰ πάροια τους.

— Τὸ κοινὸν χωνευτήριον, ἐμουρμούρησε εὔθυμα.

II

'Ο Σκέλεθρας, καταλάβαινε πολὺ καλὰ κατὰ ποῦ πήγαινε νὰ ξυπνήσῃ ἡ συνείδηση του καὶ προσπαθοῦσε νὰ τίνει νανοργίσῃ μὲ τὸν βολικότερο τρόπο. Συλλογίστη τὶς δουλειές του. Μὰ μέσα στὰ ληξιπρόθεσμα γραμμάτια καὶ στὰ ληξιπρόθεσμα ἐνέχυρα ποῦ ἀνάδευε ὁ συλλογισμός του, ξεπετοῦσαν μ' ἑνα παράξενο τρόπο, οἱ δηλώσεις τῆς ἐφημερίδας ποῦ διάβασε τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ νεκροταφεῖο μὲ τοὺς ἰδιόχτητους τάφους, τὸ δστεοφυλάκειο καὶ τὸ κοινὸν χωνευτήριο!

Σπίτι, τὸν περίμενε τὸ Τιριλλὶ νὰ φάνε. Δὲν εἶχε κατορθώσει ἀκόμη νὰ μάθῃ τὰ δστᾶ τῆς κεφαλῆς καὶ καθότανε στὴ γωνιὰ σ' ἔνα σκαμηλὸ σκαμνὶ μὲ τὸ βιβλίο ἀνοιχτὸ στὰ γόνατά του:

— «Τὰ δύο κροταφικὰ... τὰ δύο βρεγματικά...»

— Πάψε βρέ ! τοῦ εἶπε μὲ κίνημα φούρκας, κύταξε ἄλλο μάθημα ἢ διάβαζε μέσα σου.

Γιὰ τὸ κουτὸ παιδὶ ἦταν εὐκολώτερο ν' ἀλλάξῃ μάθημα παρὰ νὰ διαβάσῃ σιωπηλὰ κι' ἀρχίσε νὰ λέῃ : «Περὶ τῆς ἰδιότητος καὶ χρησιμότητος τοῦ βιόος».

Γυρμένος σ' ἑνα μηντέρι, ἔφερονε στὸ νοῦ του τὰ λόγια τοῦ νεκροθάρτη. Βέβαια εἴχανε μέσα τους κάτι νοήματα ποῦ μποροῦσε διαβάζεις νὰ σκέφτη πολύ μὰ δ Σκέλεθρας πειότερο ἐρέμιθαξε, παρὰ ποῦ σκέφτονταν ἀπάνω σ' αὐτά.

Κάτι καινούριο τραβιοῦσε νὰ συντελεστῇ μέσα του καὶ νὰ φέρῃ φωνή, καθὼς τὸ ΚΥΡΙΕ ! ΚΥΡΙΕ ! τῆς διμολογίας τοῦ οιδεροκέφαλου ἀθεού, νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἑαυτό του ποῦ πήγε νὰ πουλήσῃ τὰ κόκκαλά του καὶ νὰ δνειροπολήσῃ ἑνα ἰδιόχτητο τάφο. Μ' ἀπὸ ἔνστικτο, κατάλαβε πῶς θὰ γείνονταν πολὺ δυστυχῆς καὶ προσπάθησε ν' ἀντιδράσῃ.

— Νὰ φάγω καὶ νὰ πάω στὴ κ. Α. τὸ μενταγιό, σκέφτηκε, ἀπὸ σήμερα πέρασε καὶ τοῦτο στὰ ληξιπρόθεσμά ἐνέχυρα.

"Αξαφνα θυμήθη.

— Νὰ πάρω ἡ δργή!... νὰ πάρω ἡ δργή!...

‘Η κ. Α. εἶχε μανία ν' ἀγοράζῃ κοσμήματα ἀπὸ δεύτερο χέρι καὶ σὲ διάφορες ἐποχὲς τῆς εἶνε πουλήσει πολλὰ ληξιπρόθεσμα ἐνέχυρα.

— Νὰ πάρω ἡ δργή ...

Στὸ σπίτι αὐτὸ μιὰ νύχτα ἔγινε ὀλόκληρη κουβέντα γιὰ τὴν παλήση τῶν κούκαλω του.

— Νὰ πάρ’ ἡ δργή ...

Τοῦ δώσανε νύξη καὶ διηγήθη τὴν περίσταση καὶ τὶς λεπτομέρεις ποῦ πούλησε τὰ κόκκαλά του.

— Νὰ πάρ’ ἡ δργή !... εἶνε ζῆτιματα νὰ τ’ ἀγκάπη κανεῖς ! ;

Τοῦ φάνη πῶς ἀκουσε νὰ τόνε φωνάζουν «Σκέλεθρα !... κὸν Σκέλεθρα» καὶ τινάχτη θυμωμένοις. «'Α ! δὲ θὰ τὸ ἐπιτρέψω στὸ ἔξης νὰ μοῦ φωνάζουν ἔτσι ! Τί ! δὲν ἔχω ὄνομα ; !» συλλογίζεται. «Οὔτε θὰν τὸ ἐπιτρέψω ν’ ἀγκάπη κανεῖς τὸ ζῆτημα τῆς πώλησης τοῦ σκέλεθροῦ μου. Εἶνε λεπτὸ ζῆτημα... Εἶνε λεπτὸ ζῆτημα ...»

— "Ωχ !... τί ἥθελα κείνη τὴ νύχτα νὰ διηγηθῶ σ’ αὐτὸ τὸ παστρικὸ σπῆτη «τὰ καθέκαστά μου ; !»... κι’ αὐτοί ! "Ολοὶ τους ... Οἱ παλήνανθρωποι ! ; θὰ πουλούσανε τὰ κόκκαλά τους... Χέ !... ἡ κ. Α. μελαγχόλησε γιατ’ ἥτανε κοντὴ καὶ λεπτοκόκκαλη καὶ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀν τῆς παρουσιάζονταν μιὰ τέτοια περίσταση... Θάρρεψε πῶς κάθε σκέλεθρο εἶνε περιζήτητο πρᾶμα !... Κ’ ἡ κουνιάδα της, ποῦ νόμιζε πῶς οἱ διαστάσεις τῆς ἥταν σημαντικές, δριζε τὴν τελευταία τιμῆ κ’ ἔκανε σὰ νὰ ἥταν αὐτοῦ δ ἀγοραστής, μὲ τὸ πουγκί του στὸ χέρι κ’ ἐμιλοῦσε κ’ ἐγελοῦσε λέξ καὶ τὴν ἔψαχγε στὶς σπάλες καὶ τὰ πλευρὰ καὶ γαργαλίζονταν !... "Α-κόμα καὶ κείνος δ καλλιτέχνης μὲ τὶς ξεφτισμένες γκρίζες γκέτες ποῦ "λέγε πῶς ὅχι !... Ξέρω γάρ !... Ξέρω γάρ !... «"Οχι ! ὅχι !» μὰ δὲ μποροῦσε νὰ πῆ γιατὶ τὸ «ὅχι» του... «"Οχι !» Αὐτὸ εἶνε μιὰ λέξη μονάχα... μὰ... πῶς τήγε λέτε κύριε μου ! ; ... »Ας ὑποθέσουμε πῶς δὲν εἰχεις καὶ δεύτερη δουλειὰ στὸ χέρι... καὶ... δυστυχοῦσες !... καταλαβαίνεις ; !... καὶ δυστυχοῦσες... »Ας ποῦμε ποῦ δὲν ἥσουνα καὶ ζωγράφος (καὶ μάλιστα προσωπογράφος γιὰ νὰ σὲ πληρώνουν δσοι φιλοδιξοῦν ν’ ἀποθανατίζονται στὸ πανί...) Μιὰ κ’ ἡ πούνηση κ’ ἦ πεζογραφία δὲν ἔχουν ἀγορὰ πῶς θὰ ζοῦσες ! ; ... παρακαλῶ ! πῶς θὰ ζοῦσες !... Τί ! ! «Θὰ μυσιαζόσουν ; !»... «Θ’ ἄφινες νὰ σ’ ἐκμεταλλευτῇ δ κάθε μέρεις ἐκδότης ; !»... Μὰ κύριε μου !... ξέρεις πολὺ καλὰ πῶς στὸν τόπο μας δυστυχῶς δὲν διπάρχουν οὔτε ἐκμεταλλευταὶ συγγραφικῶν ταλέντων !... Πέξ δοι δὲν διπάρχουν παρὰ ἀγορασταὶ σκελετῶν... καὶ νὰ... ἔρχεται ἔνας καὶ σοῦ προσφέρῃ ἔνα ποσό... λέγε ν’ ἀκούσουμε !... θὰ τὸ πάρεις νὰ βολεφτῇ ἡ ζωὴ σου ;... «"Οχι ! ; ... "Οχι ! ; » Γιατί ; !... ἔξήγα μοῦ το !... «Φρίκη ! ; ... φρίκη ! ; » Γιατί ! ; ... ἔξήγα μοῦ το καὶ μὴ φράσσης τ’ αὐτιά σου ... μὴ κραυγάζῃς !... Μά, σύ, κάνεις σὰ νὰ τραβᾷς νὰ σοῦ πάρῃ ζωντανὰ τὰ κόκκαλά σου κι’ αὐτὸς σοῦ προστρέψει δέκα χιλιάδες φράγκα γιὰ νὰ τὰ πάρῃ πεθαμμένα !

Τὸ μέτωπο τοῦ Σκέλεθρα ἔκοβε κρύον ίδρωτα.

— «Νὰ χαρῆς !... νὰ χαρῆς ... πάψε !... φρίκη !... Ναί !... δὲ μπορῶ νὰ τὸ ζηγήσω... δὲ μπορῶ νὰ τὸ διατυπώσω μά... νὰ πουλήσω τὰ κόκκαλά μου !... καλέ, νὰ πουλήσω τὸ μνῆμά μου ! ; ... "Ω ! τί στωϊκότης ! τί κυνισμός !...»

Κ’ ἔννοιωθε τώρα μέσα του δ Σκέλεθρας, κάτι ἀπὸ τὴν ἀηδία

ποῦ ἔφτυσε κείνη τὴν μακρινὴν νύχταν δὲ καλλιτέχνις, σ' ὅλες τις γωνίες τοῦ σαλωνίου τῆς κ. Α.

Τὸ Τιριλλή ἀριθμοῦσε τώρα σὲ τί χρησιμεύει δὲ «βοῦς» μετὰ θάνατο :

— ... Διὰ τῶν ἐντέρων αὐτοῦ κατασκευάζομεν χορδὰς ὁργάνων... διὰ τῶν κεράτων του κατασκευάζομεν κομβία καὶ λαβὰς μαχαιρῶν... καὶ τὰ δοτᾶ του χρησιμεύουσιν ...

— Σὲ τί !

Πρόδες κατασκευὴν σακχάρεως ! ἀπάντησε χρήγορα χρήγορα τὸ κουτό, θέλοντας βέβαια νὰ πῆ πῶς κατασκευάζεται ζωϊκὸς ἄνθρακας ποῦ χρησιμεύει στὸ καθάρισμα τῆς ζάχαρης...

— Καὶ τί λέει τὸ βοῦδι ! ;... Τὸ παραδέχεται τὸ βοῦδι νὰ τὸ θρέφουνε γιὰ νὰ κάνουν κατόπι ζάχαρη τὰ κόκκαλά του ; εἰπε δὲ Σκέλεθρας, προσπαθόντας ἀκόμη νὰ κάνῃ τὸν ἀνέμελο.

•*•

Καθήσανε νὰ φᾶνε. "Εκοβε μὲν ἔνα μεγάλο κουτσομάχαιρο, φωμί, ντομάτες κι' ἀλμυρή μιζένδρα καὶ στὸ ἀνήψι του. Μασούλουσαν καὶ κυττάζονταν λοξὰ σὺ βρωμόσκυλλα ποῦ τρῶνε στὸ ίδιο τσανάκι. Μιὰ στιγμὴ τὸ Τιριλλή τόνε κύτταξε στὸ στόμα κι' ἀρχισε νὰ γελᾷ τὸ τσιριστὸ γέλοιο ποῦ τοῦ ἕφενε τὸν πόνο στὴ ρίζα τῆς ζερβιάς του μασέλλας.

— Τί γελᾶς βρέ... ; καὶ σήκωσε νὰ τοῦ χτυπήσῃ μὲ τὴν λαβὴν τοῦ κουτσομάχαιρου ποῦ κοβε τὴν ντομάτα.

— Τίποτις... ! Γιὰ τὸ δόντι σου... γιὰ τὸ χυνσάφι ποῦ γυαλίζει... γυαλλίζει... !

Ἐδοκίμασε νὰ γελάσῃ μὰ μιὰ ξαφνικὴ σκέψη τὸν ἔκαμε νὰ ζαρώσῃ τὰ φρύδια. Τὸ Τιριλλή θὰ τόνε κλερονομοῦσε μιὰ μέρα !

— Συχαμερὸ πλᾶσμα!... ἀτιμη ψυχή... ! καὶ τοῦ ὁρίξε μιὰ ματιὰ γεμάτη μῆσος. Αὗτὸς θὰ ὅρθη ν' ἀνάψῃ κερὶ στὸ μνῆμά μου ; ! Αὗτὸς θὰ βάλῃ νὰ μοῦ διαβάσουν μνημόσυνο ! ;...

Καὶ θυμῆθη τὸν νέο τοῦ νεκροταφείου ποῦ εἶχε τὴν περιέργεια νὰ δῇ τὰ σαγόνια τοῦ παπτοῦ του, καὶ χαμογέλασε καὶ καθὼς ἔκανε ἀπὸ τὸ ἀπόγευμα, γιὰ τὸ κάθε τί, τόνε σχέτησε μὲ τὸ Τιριλλή καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ γέρου μὲ τὰ δικά του.

— Αὗτὸς τὸ συχαμερὸ πλᾶσμα θά ὁρθεῖ στὸ μνῆμα μου !... Ποιὸ μνῆμα ! ;... ποιὸ μνῆμα ! ;... "Ε ! θὰ μὲ ἀφίσουν ὅσο ποῦ νὰ χωνέψουν οἱ σάρκες μου !... τί διάβολο !... δὲ θὰ μὲ φέξουνε στὸν ἀσβέστη !... Αὗτὸς τὸ συχαμερὸ πλᾶσμα θά ὁρθεῖ στὴν ἐκταφή μου ἀπὸ... περιέργεια !... ἀπὸ περιέργεια ! ;... "Οχι ! θὰ θυμηθεῖ τὸ δόντι μὲ τὴν χρυσὴ βούλλα καὶ θά ὁρθεῖ νὰ τὸ ἀπωτῆσῃ.. Χέ ! χέ !... θά χει τράβαλα μαζί του ή ἔταιρεία... ! θά χον γίκαστηρια... ! Τί λέει τὸ «Κλερονομικὸ δίκαιο» τοῦ τὸ δίνει... ; Κι' ἀμέσως συλλογίστηκε πόσο ἥτανε ξεμοναχιασμένος καὶ ξανακατσούφιασε :

Δοκίμαζε ἀπὸ λύγο δύλα τὰ αἰσθήματα.

Συλλογίζονταν δπως τὸ ἀπόγευμα.

Ἡ σκέψη του ἔτευλιγονταν διπλὴ ἀπὸ τὸ μυαλό του, σὰν ἡ κλωστὴ ἀπό να κουβάρι ποῦ τῆς πιάσανε καὶ τὶς δυὸ ἄκρες.

Τὰ περασμένα μὲ τὰ μελλούμενά του !

•*•

Λίγο σὰν κοιμισμένος, λίγο σὰν ἔύπνιος· κάπως σὰν σὲ ὄνειρο, κάπως σὰν σὲ παραίστηση, τοῦ φαίνεται πῶς πεθαίνει ἵσπλωμένος σ' ἕνα λεόδρο στρῶμα.— Τὸ Τιριλλή, κάθεται στὸ σκαμνὶ καὶ μὲ δόλον ποῦ περάσανε χρόνια καὶ χρόνια, εἶνε πάντα μικρὸ μικρὸ κι' ἀκόμη δὲν ἔμαθε «τὰ δοτᾶ τῆς κεφαλῆς»—Μιὰ γυναικα, γειτόνισσα, πιάνει τὴ μύτη της φεύγοντας καὶ λέει : «Βρῶμα καὶ δυσωδία !... Θὰ ρέψει !... Θὰ λυώσει στὸ στρῶμα ποὺ πεθάνη ἀπὸ τὴ τσιγκούνιά του !...»— Τὸ Τιριλλή, σκύβει στὸ βιβλίο του καὶ μουρμουρῖει τραγουδιστά : «Σ' ἔμε θὰ μείνουν οὐλα... σ' ἔμε θὰ μείνουν οὐλα !...»— «Ἄτιμο παιδί !... σιχαμερὸ πλᾶσμα !...» καὶ τρίζει τὰ δόντια ἀπὸ τὸ κακό του.— Τὸ Τιριλλή σηκώνεται, γελᾶ καὶ πάει δλόσια δείχνοντας μὲ τὸ δάχτυλό του τὸ χρυσὸ δόντι : «Σὲ μὲ θὰ μείνουν οὐλα... σὲ μὲ θὰ μείνουν οὐλα...!»— Θέλει νὰ φωνάξῃ, νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ σπάσῃ στὸ ἔνλο τὸ σιχαμερὸ παιδί, μὰ δὲ μπορεῖ νὰ κουνηθῇ ἀπὸ τὸ στρῶμα καὶ τὸ Τιριλλή ἀποθραυσύνεται πειότερο.— Γελᾶ, τοῦ χώνει τὸ δάχτυλο στὸ στόμα κι' ἀγκίζοντας τὸ χρυσὸ δόντι τοῦ κάνει : «Γούη... γούη...» — Ἀφοίζει ἀπὸ τὸ κακό του καὶ δὲ μπορεῖ νὰ κουνηθῇ. Μόνο τὸ κεφάλι του μπορεῖ καὶ κουνᾶ· καὶ τεντώνοντας καὶ τὸ σαγόνι, κάθε φορὰ ποῦ τοῦ χώνει τὸ δάχτυλο στὸ στόμα, κάνει νὰ τοῦ τὸ δαγκώσῃ : «Χαπ... χαπ !» μὰ τὸ Τιριλλή τ' ἀποσύρει γρήγορα-γρήγορα καί : «Γούη... γούη !» τοῦ τὸ ξαναχώνει καὶ τόνε φρενιάζει.—

Ἀκούει νὰ τόνε φωνάζουν : «Σκέλεθρα, ἔ ! Σκέλεθρα...!»— Εργεται ὁ Χάρος καὶ θαρρεῖ πῶς φέρνει ν' ἀκούει μπήσῃ ἔνα χυσολέπιδο σπαδὶ γιὰ νὰ σηκώσῃ λεφτά !— Στοχάζεται : «Πῶς θὰ καταφέρω νὰ βγάλῃ καὶ τὴ διαμαντένια μπούκλα ποῦ κρατᾶ στὸ μέτωπό του τὰ μαλλιά !»— Σκύβει νὰ δῆ ἄν ἔχῃ καὶ στὰ πόδια τὶς μαργαριταρένιες μπούκλες καθὼς στὶς ἀγιοχροαφίες, μὰ ὁ ἀρχαγγελος φορεῖ τὶς ἑερτισμένες γκρίζες γκέττες τοῦ καλλιτέχνη ποῦ συνάντησε στῆς κ. Α.— «Μπᾶ !» Κυττάζει τὶς ἑερτισμένες γκέττες καὶ βλέπει κι' ἔνα κουμπὶ ποῦ κρέμιεται νὰ πέσῃ !— Σηκώνει τὸ βλέμμα του καὶ βλέπει μπροστά του τὸν καλλιτέχνη, σὰ νὰ τὸν ἀνάσυρε μὲ τὴ ρονιὰ τ' ἀνάβλεψιμάτου του ἀπὸ μέσα στὶς ἑερτισμένες γκέττες.— «Δὲ θὰ πουλοῦσα ποτές, ἐγὼ τὰ κόκκαλα μου... Θέλεις νὰ σοῦ πῶ τὸ γιατί !... Μοῦ εἶνε πολὺ εὔκολο τώρα νὰ τὸ διατυπώσω καὶ σὲ πορέα καὶ σὲ ωρίμα...»— Όχι !... Όχι.— Δὲν εἶνε χρεία... Νοιώθω το κι' ἐγὼ τώρα πῶς εἶνε φοβερὸ νὰ ξέρῃ χανεὶς πῶς...!—

Αἰσθάνεται σὰ νὰ τὸν ἀδραῖξε ἐν ἀδραῖο χέρι ἀπὸ τὰ μαλλιά καὶ τόνε γυρίζει σὰ σφεντόνα !— Δὲ πονᾶ, οὔτε τοῦ κακοφαίνεται μόνο ποῦ τοῦ πιάνεται ἡ ἀναπνοὴ καὶ σὰ ν' ἀνοίγτηκε μέσα του μὰ φλέβια γλύκας, λιγνώνεται καὶ θέλει νὰ ξεράσῃ.— Τώρα, κάνει τοῦμπες στὸ κενὸ μεταξὺ δυὸ παλάμιες ἀνοιγμένες σὲ τεράστιες μιοῦντζες !—

“Εχει την έντυπωση πῶς κάθεται κοντά στὸ τραπέζι ποῦ τρώγει κάθε βράδυ μὲ τὸ Τιριλλή τὸ ψωμοτύρι καὶ θωρεῖ τὸν έαυτό του πεδαμένο μηζαρωμένο, σ' ἔνα ξυλοκρέββατο στὴ μέση τῆς κάμαρας.—Μιὰ σαύρα, σέρπει στὸ πάτωμα καὶ ξέρει πῶς αὐτὴ ἡ σαύρα είνε ἡ ψυχὴ του ποῦ τὴ ξέρασε πρὸ λίγου!—«Α!... σαῦρα, είχα ψυχὴ;... ἄλλοι έχουνε προκόδειλο... παγώνι... γουρούνι!...»—Βλέπει δυὸ χέρια σκυριμένα στὸ πάτωμα. Τὸ ἔνα είνε λευκό, χέρι ἀγγέλου καὶ τὸ ἄλλο μαῦρο γαμψώνυχο, χέρι διαβόλου.—Τὸ καθένα προσπαθεῖ μὲ μαργιολες καὶ τερτίπια νὰ τραβήξῃ τὴ σαύρα μὲ τὸ μέρος του.—«Ποῦ θὰ πάει!... ποῦ θὰ πάει!...»—Η σαύρα σιμώνει μία τὸ ἔνα μία τὸ ἄλλο καὶ τέλος πατᾶ καὶ μαζεύεται στὴ μαύρη παλάμη.—Ο ἄγγελος διπλώνει τὸ πρόσωπο στὴ φτερούγα του καὶ φεύγει.—Ο διάβολος κάνει νὰ βγῇ τινάζοντας στὴν παλάμη του τὴ σαύρα (καθὼς ἔκανε ὁ μακαρίτης έαυτὸς του ὅταν ζούσε τὰ κέρδη τῆς ἡμέρας) καὶ σκουντουφλᾶς σ' ἔνα χοντρὸ κύριο μὲ γενάκια καὶ χρυσᾶ γυαλιά.—Εἶνε ὁ πληρεξούσιος τοῦ Ἰνστιτούτου ποῦ θὰ ξενυχτερέψει τὸ νεκρό· θὰ δεῖ ποῦ θὰ τόνε θάφουν γιὰ νὰ ξεθάψῃ στὸν καιρὸ τὸ δκέλεθρο.—Ο διάβολος δὲ φεύγει.—Φαίνεται σὰ νὰ ξέρῃ πῶς σὲ λίγο θὰ συμβεῖ κάτι πολὺ ἀστεῖο καὶ θέλει νὰ γελάσῃ.—Στέκει καὶ παραμονεύει πίσω ἀπὸ τὸ παραθυρόφυλλο· καὶ θωρεῖ μιὰ τὸν ἄνθρωπο τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ μιὰ τὸ Τιριλλή ποῦ κάνει πῶς διαβάζει.—«Τί θὰ συμβεῖ!... τί θὰ συμβεῖ!...» ἀναρωτιέται ὁ Σκέλεθρας. Καὶ θωρεῖ, μιὰ τὸ κουφάρι τοῦ Σκέλεθρα στὸ ξυλοκρέββατο καὶ μιὰ τὴ ψυχὴ τοῦ Σκέλεθρα ποῦ μαργώνει στὴ μαύρη χοῦφτα!—Έχει την έντυπωση πῶς κάθεται μὲ τὸν πληρεξούσιο τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ξενυχτερεύουν τὸν πεθαμμένο έαυτό του.—Ἐν’ ἀπὸ τὰ νεκροκέρια είνε γυριμένο κι’ ἀνάλυσθοντις κάνει σταλαχίτες.—Θεός σχωρέστονα, μὰ ἡτανε ὁ μακαρίτης μιὰ λέρα!... «Ε!... καὶ τί ἔκανα τάχα;...»—Η σαύρα σηκώνει τὸ κεφάλι: «Τί ἔκανα τάχα!...»—«Μόνο τὰ ἐπαγγελματικά!...»—Η σαύρα ξαναμουρώνει.—«... Αδικία... τοκογλυφία,... ψευτιά...»—Ο διάβολος γελάει ἀπὸ εὐχαρίστηση καὶ χαϊδεύει μὲ τὸ δάχτυλό του τὴ πλάτη τῆς μουρωμένης σαύρας.—«Αλήθεια... μὰ κ’ ἡ τσιγουνιά!... καὶ... πῶς τὸ εἴπε ὁ καλλιτέχνης μὲ τὶς γκρίζες γκέτες;... Στω ἵκ ὁ της!... Κυνισμός... καὶ σκουπίζει κάθε λίγο τὰ ματογυάλια του.—«... Κυνισμός... καλά!... μὰ Στωϊκότης!... Εἶνε κακὸς ὁ στωϊκισμός!...»—Θέλει νὰ συζητήσῃ μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦ Ἰνστιτούτου, ποῦ είν’ ἐπιστήμονας καὶ κατά συνέπειαν θετικὸ μυαλό.—«Σᾶς παρακαλῶ!... δ. κ. Νικολαΐδης ἐπρόφερε τὴ λέξη «Στω ἵκ ὁ της» καὶ ξύνησε τὸ μοντρό του!... Σᾶς παρακαλῶ!... εἶνε πράγματι, κακό... νὰ δέχεται κανεὶς ὑπομονετικὰ μιὰ κατάσταση ποῦ... ἐπιτέλους... ἐπιτέλους δὲ μπορεῖ νὰ κάνῃ κι’ ἀλλιῶς!...»—Ο ἐπιστήμονας δὲν ἀπαντᾷ. Νυστάζει. Βλεφαρίζουνε τὰ μάτια του καὶ χασμουριέται.—Τὸ Τιριλλή σηκώνει τὸ μουτράκι του ἀπὸ τὸ βιβλίο καὶ θωρεῖ τὴ νύστα του μὲ εὐχαρίστηση.—Ο διάβολος βλέπει νὰ πλησιάζῃ ἡ στιγμὴ ποῦ θὰ συμβεῖ τὸν ἀστεῖο.—... «Στὸ Θεό σου... μ’ ἀν ἔχει δίκαιο τοῦτος, οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ είνε διαρκῶς

ἐπαναστατημένοι καὶ νὰ γκρινιάζουν εἴτε βρέχει εἴτε καλωσυνένει...» — Βλέπει τὰ νεκροκέρια ποῦ ἀναλυώνουν καὶ κάνουν σταλαχτίτες «Ξεφτύλιος τὰ κεριά» — «”Οχι!» — «”Οχι!; ... είπες όχι!; !» — «Είπα όχι!» — «Ατιμο παιδί! ... βέβαια γιατ’ είμαι πεθαμμένος δὲ μὲ στιμιάζεις!...» —

Οἱ κέρινοι σταλαχτίτες σιγά-σιγά πέρονουν τὸ σχῆμα δαχτυλιδιῶν, βραχιολιῶν καὶ κρεμοῦνται σάν ἀρμαθιές πολύτιμων πετραδιῶν. Χάνεται στὴν ἐνατένησή τους καὶ τόνε γεμίζει τὸ αἴσθημα τοῦ τσιγκονή ἐνεχυροδανειστή. — Οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἰνστιτούτου ἀποκοιμήθη : — «Κοιμήθηκε ἡ κοινωνία στὸ ωδίο» λέει ὁ διάβολος καὶ καταλαβαίνει τὸ παγωμένο του γέλοιο. — «Κοιμήθηκε ὁ πληρὸς εξ οὗ σισις, λέει τὸ Τιριλλή καὶ σηκώνεται περνόντας προφυλαχτικά γιὰ νὰ μὴ τόνε ξυπνήσῃ καὶ σκύβει νὰ πάρῃ τὸ κουτσομάχαιρο ἀπὸ τὴν γῆς. — Θέλει ν' ἀπλώσῃ, νὰ μὴ τόνε πατήσῃ ποῦ νὰ γένουν τὰ δάχτυλά του λυῶμα, μὰ τὸ πόδι του εἶνε σὰ καρφωμένο. — Σιμώνει στὸ ξυλοκρέββατο. — «Τὰ κοσμήματα! ... τὰ κοσμήματα! ...!» θαρρεῖ πῶς πάει νὰ κόψῃ τὰ πολύτιμα κοσμήματα ποῦ κρέμονται ἀπὸ τὰ κεριά, μὰ τὸ Τιριλλή χώνει τὸ κουτσομάχαιρο στὸ στόμα τοῦ πεθαμμένου καὶ τ' ἀνοίγει τὰ σαγόνια. — «Τί θὰ κάνει! τί θὰ κάνει στὸ λειφανό μου! ... » Α! ... θὰ βγάλει τὸ δόντι μὲ τὴν χρυσῆ βούλλα! ... Βρὲ τὸ ἀτιμο! ... Α! ... μὰ δὲ ξυπνάει λοιπὸν ὁ πληρεξούσιος τοῦ Ἰνστιτούτου νὰ τόνε μποδίσῃ νὰ χαλάσῃ τὸ σκελετό!; » — Δουλεύει τὸ κουτσομάχαιρο στὸ σαγόνι τοῦ πεθαμμένου. — «Εἶνε σιδερόδοντο μὲ κάτι ἀγριότερες ποῦ θὰ σὲ τραντάξουνε στὸ τράβηγμα. » Θυμάται τὰ λόγια τοῦ ὅδοντογιατροῦ καὶ νοιώθει τὸ τράνταγμα καὶ τὸ φοβερὸ πόνο! — Τὸ Τιριλλή βάζει ὅλη του τὴν δύναμη κοκκινίζει ἀπὸ τὸ σφίξιμο καὶ γυρίζει νὰ δῆ μὴ ξυπνᾶ ὁ πληρεξούσιος. — «Μὰ δὲ ξυπνάει λοιπόν; ... » Α! ... ἔ! ... » Τόνε σφάζει ὁ πόνος καὶ φρενιάζει ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ σηκωθῇ νὰ ὑπερασπιστῇ τὸν πεθαμμένο ἑαυτὸν! Μόνο φωνάζει καὶ κουνᾶ τὰ χέρια του ἀπελπισμένα. — Τώρα τὸ Τιριλλή ἀπορίζει τὸ μαχαῖρο καὶ χώνει τὰ δάχτυλά του στὸ στόμα! — Νὰ τόνε δαγκώσω! ... νὰ τ' ἀποκόψω τὰ δάχτυλά του! καὶ πλεῖ τὸ στόμα του μὰ τὰ δάχτυλα τοῦ Τιριλλή εἶνε στὸ στόμα τοῦ πεθαμμένου καὶ τὰ νεῦρα του δὲ φτάνουνε νὰ κινήσουν τὸ πεθαμμένο στόμα. Δὲν τὸν ἐνώνει μὲ τὸν πεθαμμένο παρὰ τὸ νεῦρο ποῦ φέρνει τὸν πόνο. — «Αχ! ... ἔχ! ... » καὶ μουνγκρίζει. —

• * •

Τὸ Τιριλλή κοιμότανε ἀπὸ πολλὴν ὥρα. Ἀκούει τὶς κραυγῆς τοῦ μπάρμπα του, ξετινάσσεται ἀπὸ τὸν ὕπνο του καὶ πέφτει κάτω. Ξυπνάει ὁ Σκέλεθρας καὶ θωρόντας τον, φαντάζεται πῶς ὁ πληρεξούσιος εἰλεῖ ξυπνήσει τὴν στιγμὴ ποῦ ξερρέζωσε τὸ δόντι καὶ χύμηξε νὰ τοῦ τὸ πάρῃ! Φαντάζεται πῶς μπροστά του, κουτσουβαλιάζονται ὁ κλερονόμος στὸ χουσάρι του κι' ὁ κλερονόμος στὰ κόκκαλα του καὶ χτυπιοῦνται γιὰ τὸ δόντι μὲ τὴν χρυσῆ βούλλα! Ἀρχίζει στὶς γροθιές τὸ Τιριλλή καὶ τὴν σκιά του!

— "Ωχ!... τί σοῦ κανα μπάρμπα! ; ... τί σοῦ κανα μπάρμπα! ; ...

— Τὸ δόντι!... ἄτιμο παιδί!... τὸ δόντι!...

Καταλαβαίνει τί τοῦ συνέβη.

— Όνειρο...

"Ως τόσο, ἀκούει τὸ διάβολο ποῦ γελᾶ πίσω ἀπὸ τὰ παραθυρόφυλλα. Αἰσθάνεται καὶ δυνατὸ πονόδοντο.

Βάζει τὸ δάχτυλο στὸ στόμα.

— Όνειρο ..!

Γδύθη νὰ κοιμηθῇ.

Πολλὴ ὡρα ἀναδεύονταν στὸ στρῶμα μὲ τὴν δδυνηρὴ σκέψη καὶ μὲ τὸ αἴσθημα τοῦ ἀνθρώπου ποῦ κατηγορᾶ τὸν ἔαυτό του. Μιὰ στιγμὴ τόνε πῆσε δὲ ὑπνος καὶ ἔγνησε ἀμέσως μ' ἔνα δνειρό :

Μιὰ μεγάλη σάλα.—Πλήθως σπουδαστὲς ἀκούανε τὸ μάθημα τῆς ὁστεολογίας ἀπό να ἡλικιωμένο καθηγητή.—Ἐκεῖ, ἔνας μεγάλος σκελετὸς στηριγμένος σὲ μιὰ μαύρη βάση μὲ καρούλια.—Ο καθηγητὴς ἔλεγε : «Τὸ κρανιακὸν δστοῦν.. τὸ μετωπικόν...» κι' ἄγγιξε μὲ μιὰ κοντὴ φίγη τὸ μέρος ποῦ ὠνόμαζε.. «Τὰ δυὸ κροταφικά.. τὰ δυὸ βρεγματικά...» καὶ τὸ σαγόνι τοῦ σκελετοῦ κινοῦνταν σὰ μιᾶς ψεύτικης ἀποκρηπάτικης γκαμήλας κ' ἐφανέρωνε πῶς δὲ τοῦ ἔλειπε παρὰ μόνο ἔνα δόντι ! —

— Πάει πειά!... "Έχασα τὴν ἡσυχία μου... μοῦ κολλήθηκ' ἡ ιδέα... Ἀλλοίμονό μου!...

Προσπαθεῖ ν' ἀπασχολήσῃ τὸ μυαλὸ του σ' ἄλλα πράματα.

— Αὔριο εἶνε Κυριακὴ... θὰ πάω στὴν ἐκκλησιά... Είμαι κ' ἔγω χριστιανός... ν' ἀνάφω ένα κερί ...

Καὶ φαντάζεται πῶς μπαίνει σ' ἐκκλησιά! Ἀνάβει κερί στὸ Χριστό. Βάζει τὸ σταυρό του. Προσκυνᾷ καὶ στέκει μ' εὐλάβεια. Ἀκούει τὶς ψαλμοδίες κ' ἡ καρδιά του ξανοίγεται...

— Δέξα σοι δ Θεός!... δέξα σοι δ Θεός!...

... Βγαίνουν τὸ ἄγια μυστήρια : Σταυρόσνει τὰ χέρια του στὸ στῆθος. Περνάει διάκος μὲ τὸ θυμιατῆρι καὶ στέκει μπροστά του!... τόνε θυμιατίζει ... τόνε θυμιατίζει ἀδιάκοπα! Τόνε ζώνει δ καπνὸς τοῦ λιβανιοῦ ...

— Οι θεομπέχτες!... χάθηκε λίγο μισκολίβανο; καὶ θυμιατίζουν μὲ νεκρολίβανο..!..

... Ὁ διάκος ἔξακολονθεῖ νὰ τόνε θυμιατίζῃ κι' ἀκούει νὰ φάλλουν : «Τὸν κεκοιμημένον δοῦλόν σου ἀνάπταφον!...»

— "Ωχ!... ωχ!...

... καὶ καταβάλλει μεγάλη προσπάθεια νὰ ἔλευθερώσῃ τὰ χέρια του ποῦ τοῦ τὰ σφριγγε στὸ στῆθος τὸ σεντόνι σὰ μίζαρο!

— Θὰ πάω στὸ σαράφικο. Εἶνε Κυριακὴ καὶ θά ζει κινητή.

Φαντάζεται πῶς εἶνε μπρὸς στὸ πάγκο του καὶ πραγματεῖτο ποιεῖται κέρδη. Ρουφάει τὸν ἀργιλέ του κι' ἀλλάζει ξένα νομίσματα. Προεξοφλάει γραμμάτια. Πέρνει τὴν ὑπογραφὴ ἔνος παληγόπαιδου πλούσιου κλερονόμου, εἰς λευκὸν καὶ τοῦ δίνει χρήματα.

— Δόξα σοι ὁ Θεός!... δόξα σοι ὁ Θεός...

... Περνάει ἔνας καὶ τοῦ λέει: «Καλημέρα κύρι-Σκέλεθρα».

Θυμώνει μὰ δὲν τὸ δείχνει. Περνᾶ ἔνας ἄλλος: «Γειά σου Σκέλεθρα!» Φουρκίζεται μὰ τόνε πιάνει μὲ τὸ καλό: «Γειά σου... μὰ... μὴ μοῦ λέες Σκέλεθρα... ἔχ' ὄνομα... δὲ θέλω νὰ μὲ λέτε Σκέλεθρα...» Γελάει καὶ τόνε κοροϊδέβει: «Τί διάβολο ἔπιαθες...!; πῶς σοῦ ἥρθε... κύρι-Σκέλεθρα!» Θυμώνει, βρίζει καὶ τοῦ δείχνει τὸ γρόθο του. Πλησιάζει ἄλλος: «Καλημέρα σας κύρι...» Τὸν προλαμβάνει: «Σάς παρακαλῶ... νὰ μὲ καλημερίζετε μὲ τὸ ὄνομά μου... μὲ λένε Παῦλο... ἀ δὲ σ' ἀρέσῃ, ἔχω κι' ἔνα παρατσούκλι ποῦ μοῦ φωνάζανε ὅταν εἴμουνα παιδί... Βαρδαλαμπούμπα...» Εἰν' εὐγενής ἄνθρωπος καὶ τοῦ ὑπόσχεται νὰ προσπαθήσῃ νὰ συνειθίσῃ τὸ ὄνομα ἢ τὸ παιδικό του παρατσούκλι. «Ξέρετε κύρι...» Βαρδαλαμπούμπα..., δὲν είνε πολὺ εὔκολο νὰ ξεσυνειθίσῃ κανεὶς ἔνα παρατσούκλι ὅταν θυμάται πῶς ἔχετε πουλημένα τά...»

— "Ωχ!... όχι!..."

καὶ τινάζεται κάτω ἀπὸ τὸ στρῶμα.

— Δὲ θὰ πάω πουθενά!... θὰ κάτσω σπίτι ...

Κάθεται πλαΐ στὸ τραπέζι. Θυμάται πῶς εἶχε πεῖ στὸ Τιριλλή ἀπὸ τὴ Δευτέρᾳ νὰ τόνε θυμῆσῃ τὴν Κυριακὴν νὰ πάρουνε κεφαλάρι τοῦ φούρονου. «Σὲ κίτι τέτοια πράγματα ἔχει γερὸ μνημονικό!»

Τοῦ φαίνεται πῶς τρώγει ἀγρίσιο κεφαλάρι. Λίσθανεται τὴ γεύση καὶ τὴ μυρωδιά του. Πίνει καὶ κρασί. Θυμάται εὕθυμα πράγματα καὶ γλέντια σὲ ξένο τραπέζι.

— Δόξα σοι ὁ Θεός!... δόξα σοι ὁ Θεός.

... Τὸ Τιριλλή ὅλο μαζεύει τὰ κόκκολα μπρόστα του. Τὰ γλύφει σὺ γατί. «Μὰ φτάνει πειά... πάψε... Σήκω νὰ πλυνθῆς καὶ πάρ' τὸ βιβλίο νὰ διαβάσῃς» Τὸ Τιριλλή λέει: «Μάλιστα μπάρμπα!» κι' ἀρχίζει νὰ μουρμουρίζῃ ἀγκίζοντας τὰ κόκκαλα: «Τὸ κρανιακὸν δόστοιν, τὸ μετωπικὸν δόστοιν... Τὰ δύο κροταφικὰ τὰ δύο βρεγματικά...»

— "Ω! Ιησοῦ Χριστέ!..."

καὶ συλλογίζεται νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πόλη.

— Νὰ πάρω τὸ πρῶτο τραίνο καὶ νὰ βγω στὸ κοντινὸ χωρό... Ναι! Θὰ περάσω μὰ καλὴ Κυριακὴ στὴν ἔξοχή...

Φαντάζεται πῶς είνε στὸν σιδερόδρομο ποῦ ξεκινᾷ πρωΐ-πρωΐ καὶ βλέπει ἀπὸ τὸ παράθυρό του τὶς ωμορφίες τοῦ κάμπου καὶ τῶν αἵπατων ποῦ πέρονουν σιγά-σιγά μορφὲς φανταστικές.

— Περίεργο! ἐταξίδεψα κάποτες... μὰ πῶς γραφτήκανε στὸ μυαλό μου χωρὶς νὰ τὶς ξαρῶ!; Πῶς ήτανε σκεπασμένες στὸ θυμητικό μου τόσον καιρό!;

Είνε γεμάτος χαρὰ καὶ πλέκει στὸ μυαλό του μιὰ κουβέντα ποῦ ἀρχίζει, τάχι, μὲ τοὺς συνταξιδιώτες του περὶ φυσιολατρὶς καὶ καλοπέρασης.

— Δόξα σοι ὁ Θεός!... δόξα σοι ὁ Θεός.

... Περνάει, τάχι, ἀπὸ πλήθος λευκὰ χωριούδακια. Μὲ τὸ κύλισμα καὶ τὰ συγχάνα στρωμάτα τοῦ σιδερόδρομου, ὁ κάμπος φαίνεται σὰν ἐν ἀπέραντο χροστάσι ποῦ τὰ δέντρα καὶ τὰ σπιτάκια

χρεούνουνε κατοίκιες.. Μά... τὸ κάθε χωριουδάκι, καὶ τὸ ἐλάχιστο ἀκόμα, ἔχει ἔνα νεκροταφεῖο, ποῦ μὲ τὸ κύλισμα καὶ τὰ συγνά στριψύματα τοῦ σιδερόδρομου, φαίνεται μέσα στὸ χαμηλὸ περιτείχισμά του σὰ μιὰ πλάκα ζατρικοῦ, ποῦ ἀδρατοὶ ἔξαλλοι παῖχτες, καὶ νὴ τὸ ποιοῦν μαύρους καὶ λευκοὺς σταυρούς!...

Τὸ μέτωπό του κόβει κρῦνον ἴδρωτα.

... Ἀκούει, τάχα, ἔνα συνταξειδιώτη νὰ λέῃ : «Ο ἄνθρωπος, πάντοτες, διαλέγει τὴν καλλίτερην μεριὰ τοῦ χωριοῦ, τὴν πιὸ εὐήλιο τὴν πιὸ εὐάριστην καὶ τήνε κάνει νεκροταφεῖο...» «Ναί... Ναί...» «Σωστά!... σωστά!.. ὅφοῦ πρόσκειται γιὰ τὴν τελευταία του κατοικία... ποῦ... λογιάζει... ποῦ ἀναπαύονται γιὰ πάντα τὰ κόκκαλά του...»

— "Ωχ!... ὥχ... Θεὲ καὶ Κύριέ μου!...

Γυρίζει μέσα στὴν κάμαρα σὰ μανιακός... Σὰν ἔνας γάτος ποῦ τοῦ δέσανε στὴν οὐρὰ ἔνα τενέκε!

— Πάει πειά!... πάει πειά!... πῶς θὰ ξήσω ἔτσι ...;!

Δὲν εἶνε τίποτε νὰ συλλογιστῇ ποῦ γάρ' νε ἀνεξάρτητο ἀπὸ αὐτὸ ποῦ θέλει νὰ ξεχάσῃ. "Οὐι ἀγγίζει ἡ σκέψη του, ἀνοίγει σὰν αὐτόματο καὶ γίνεται τάφος καὶ σκελετός.

"Ο πόνος τοῦ δοντιοῦ του δὲν τόνε ρίχνει οὔτε στιγμὴ στὴ δίκαιη ἀγανάκτηση γιὰ τὸν ἀγύρτη δόνυτογιατρὸ ποῦ τοῦ σφράγισε ὅπως ὅπως τὸ δόντι καὶ τὸν πονᾶ ἀπὸ τὴν πρώτη νύχτα.

Ἀκούει, ἔχω, στὸ δρόμο, ποῦ περνάει πλῆθος : «Τέλειωσε ἡ ὅπερα, εἶνε μιὰ περασμένα τὰ μεσάνυχτα» σκέφτεται.

Ἐνας ψιλοτραγουδᾶ :

«Δὲν ὑπάρχει γλυκύτερο πρᾶμμα...»

— 'Από 'να μνῆμα... ἀπό 'να ἵδιόχτητον τάφο!

«... 'Απὸ τὴν ζέστα τοῦ οἰκογενειακοῦ σπιτιοῦ...»

— "Αχ! ναὶ!... "Ενα σπῆτι!... σπητικό... Μιὰ γυναικοῦλα νὰ σέ φροντεῖς την ἀρρώστεια σου, νὰ σῶν πλείση τὰ μάτια στὸ θάνατό σου... "Ενα δύο παιδιά νὰ σὲ κλερονομήσουν... Κ' ςτερα!... κ' ςτερα!.. "Αλλοίμονο!... "Οχι!... "Ενα μνῆμα!... Χαράς τον ποῦ ἔχει ἔνα μνῆμα... ἔνα ιδιόχτη τον τάφο!... Δυὸ μέτρα γῆς... ἔνα σιδερένιο σταυρὸ κ' ἔνα κυπαρισσάκι!... Κύριε Θεός μου!... τί θέλει τὸ περισσότερο δ ἄνθρωπος;... "Α μποροῦσα νὰ τὸ χαθά λεγα «σπολλάτι»... Σπολλάτι Θεέ μου,... σπολλάτι...

Θυμᾶται τὴν παράληση ἐνοῦ ἀπλοϊκοῦ ἄνθρωπου : «Λίγη ἀλαφριὰ γῆ γιὰ τὰ κόκκαλα μου καὶ μιὰ δροσερὴ γωνιὰ τοῦ παραδείσου γιὰ τὴν ψυχή μου...»

— Καὶ... σπιτάκι... σπητικό! Καὶ μιὰ γυναικοῦλα κ' ἔνα κλερονόμο!... ὅτι ἀναλογεῖ στὸν ἄνθρωπο κ' εἶνε τὸ ἀπαραίτητο του.

Πάνει μιὰ στιγμὴ κι' ἀμέσως κάνει :

— "Ω!... νὰ ποῦ γινα κι' ἀπατητικός!... Τόσα πολλά!... Μὲ φτάνει ἔνα μνῆμα..." Εστω καὶ μιὰ γωνιὰ στὸ δστεοφυλάκειο ...

Ξέστω καὶ θέση στὸ κοινὸν χωνευτήριον... Δὲ μὲν νοιάζει γιὰ τὴν ζωὴν μου,... δὲ μὲν νοιάζει γιὰ τὴν ψυχὴν μου... Ἀνάθεμα κάθε ιδανικό!... κάθε πίστη!... Εἶμαι ἔνα χαμένο κοριμὶ κ' ἔχω ψυχὴν... σαῦρα!... ποτὲ δὲ θὰ μπορέσω νὰ τὴν κάνω περιστέρι... μὴ καὶ γείνη κατασαρίδα... μὴ καὶ γείνη κατασαρίδα...

”Αξαρνα χρύπησε στὸ μέτωπό του καὶ φίγη στὸ στρῶμα.

— Νὰ πάρῃ ὁ δρῦ!... Δὲ συλλογίστηκα ἔνα τόσο ἀπλὸ πρᾶμα!: νὰ ἐπιστρέψω στὸ Ἰνοτιοῦτο τὶς δέκα χιλιάδες..., νὰ μετρήσω καὶ τοὺς τόκους καὶ ν' ἀπαλλάξω τὸ σκέλευθρό μου!

•*•

Βυθίστη σὲ μιὰ γλυκειά, μελαγχολική, νοσταλγία ποῦ σιγά- σιγά γινότανε ρωμαντικὸ αἴσθημα.

”Η χώρα ποῦ νοσταλγοῦσε ἦταν... ἔνα MNHMA!...

— ... Ἐτσι... ἔνα μνῆμα! ”Ἐτσι... ἔνα πεθαμένος!... πεθαμένος!...

Καὶ τέντωσε τὸ κοριμί του σταύρωσε τὰ πόδια, τὰ χέρια κ' ἔγειμισε ἡ καρδιά του εὐτυχία.

Τοῦ φραίνονταν πῶς κατέβαινε δλοένα τὸ ταβάνι, πῶς πλησίαζαν δλοένα οἱ τοῖχοι κ' ἔστενεν ἡ κάμαρά του καὶ γίνονταν μνῆμα... ἥσυχο... στέρεο... πετρόχιστο μνῆμα!...

— ”Ωχ! ὥχ!... τί γλύκα ποῦ αἰσθάνονται στὸ μνῆμα οἱ πεθαμένοι!

”Ἐτσι, ἔνα πεθαμένος στὸ στρῶμα, τοῦ φραίνονταν πῶς ζοῦσε τὴν ζωὴν τοῦ τάφου καὶ πῶς κι' αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶχε πλήθος περιπέτειες ποῦ κάνοντες τὴν «αἰώνια ἀναμονὴ» χωρὶς πλήξη.

— Τί ὥρα νὰ είνε;... ”Οπωσδήποτε δὲ θ' ἀργήσει νὰ ξημερώσῃ...

”Οξω, σηκώθη ἔνας δυνατὸς ἄνεμος ποῦ βούτησε στὰ δέντρα τοῦ κοντινοῦ κήπου.

— Τ' εἶν' αὐτό!; τ' εἶν' αὐτό!;... ”Α! εἶν' ἀπὸ οὖς... εἶν' ἀπὸ τὴν ζωὴν... Εἶνε τὸ ἔρωτημα τῆς ζωῆς πρὸς τὸ θάνατο, ποῦ τὸ πέρονει δὲ «ἀποδέχηται» τὸ κυπαρισσόκι καὶ τὸ κατεβάζει στὸν τάφο!... Μ' ἀρωτᾶν!... ν' ἀπαντήσω!;... ν' ἀπαντήσω!;... Μά... δὲν ὑπάρχουν λέξεις!... Εἶνε μιὰ φράση ποῦ τὴν ἀκουσα στὴν ζωή: «Φωσφορισμὸς σαπίλλας». Εἶνε καὶ μιὰ ἄλλη: «Σέρπονν τὰ σκουλήκια». Εἶνε κανεὶς στὴν ζωὴ ποῦ νὰ μὴ τὴ ξέρῃ;!... »Η Φθορὰ στιβάζεται στὴν Ἀνάπτη» καὶ τούτη εἶνε φράση τῆς ζωῆς... γράφεται, μάλιστα καὶ στὰ βιβλία. ”Η γλύκα, ἡ περιπάθεια ποῦ τυλίγει τὸ λυμένο σκέλευθρο καὶ γεμίζει τὶς κουφάλες τῶν σκόρπιων κοκκάλω δὲν εἰπώθη... δὲν ἐγράφτη... Σιωπή!... ! «Μυστικότης κ' ἔχεμύθεια».

”Ενα φολόγι χτυπᾶ τὴν ὥρα.

— Τί ὥρα εἶνε;... 1...2...3.....

”Αποκοιμήθη.

Οἱ πεθαμένοι ΔΕ ΜΕΤΡΑΝ!

III

“Εξύπνησ” ἀργά. Ντύθη βιαστικὰ καὶ βγῆκε.

— “Εμπρός!... στὸ γιατρόδ...”

“Ετρέχει μέσα σὲ μιὰ ζεστουλή ἀτμόσφαιρα μὲ μιὰ διάθεση σὰ ποῦ νοιώθει κανεὶς μέσου” ἔνα χιρούμενο ὄνειρο.

Εἰδ’ ἔνα φερετροποιεῖο ἐκεῖ κοντά κ’ ἐστάθη.

Χτές, ἀν τὸν ἀγκαρεύμανε νὰ δείξῃ ἔνα φερετροποιεῖο, θὰ μποροῦσε νὰ γυρίσῃ σ’ ὅλη τὴν πόλη χωρὶς νὰ ξέρῃ πῶς ἐκεῖ κοντὰ στὸ σαραφίδικό του ήταν ἔνα καὶ μᾶλιστα μὲ τὸν χτυπητὸ τίτλο «δ Μεγαλοοικονόμος»!

— “Ορίστε!... κὺρο-γείτονα, τοῦ εἶπε δ ἵδιοχτήτης,... χρειαζόσαστε τίποτις;

— “Όχι τώρα... όχι τώρα... μὰ... ἐπιτρέπετε; ...”

— “Ορίστε.

Μπήκε καὶ περιεργάστη τὰ λογίς φέρετρα.

— “Ωμορφα!... ὡμορφα... Καὶ πόσα στοιχίζει ἔνα καλό;

— “Απὸ πενήντα ὧς πεντακόσιες...

— “Ωραῖα!... ὠραῖα!... καὶ πεντακόσιες δ τάφος... χῆλιες. ‘Ο σταυρός, τὰ σιδεροκάγκελα καὶ τὸ κυπαρισσάκι... τρακόσιες... ἥ προπληρωμὴ στήν «πρὸς διατήρησιν τῶν κηπαρίων καὶ κινδυλίων τῶν τάφων ἑταρείαν» γιὰ μιὰν τριετία (ὅσο νὰ δυναμώσῃ τὸ κυπαρισσάκι) ἐκατὸ πενήντα... χῆλια τετρακόσια πενήντα... ὠραῖα... ὠραῖα...”

— Καθὼς βλέπετε ... γνώρισμα καὶ συστατικὸ τῶν καταστημάτω μας είνε ἥ φτήνια... διότι... χέ! χέ! χέ!.. ναὶ μὲν δ Χάρος είνε δ Μεγαλοοικονόμος ἀλλά... γιὰ νὰ γίνη μιὰ κηδεία... χέ! χέ! χέ!... ἀνάλαμβάνομεν ἐκφράζεις κατασκευὰς καὶ διατήρησιν τάφων...

— “Ωραῖα... ὠραῖα.. θὰ σᾶς προτιμήσω...

— Μπορεῖτε νὰ δῆτε φέρετρα ἔτοιμα παντὸς εἴδους καὶ σὲ κάθε ἀνάστημα...

— Μά θαρρῶ τὸ δικό μου πρέπει νὰ τὸ κάνετε «ἐπὶ μέτρῳ!... χέ! χέ! χέ!...» Οὔτε φαρδὺ οὔτε στενό..”

— “Χέ! χέ! χέ!...

— Οὔτε μακρὺ οὔτε κοντό... χέ! χέ! χέ!...

— ! ! ...

“Ετρέχει στοῦ γιατροῦ καὶ τοῦ φαινότανε πῶς τραβισοῦσε κι’ ἀναποδογύριζε στὸ διάβα του τὰ τραπεζάκια καὶ τ’ ἄμαξάκια τῷ μικροπωλητῶν!

“Ο γιατρὸς ήταν ἐνασχολημένος καὶ κάθησε νὰ περιμένῃ σὲ μιὰ μεγάλη σύλλα στολισμένη μὲ ἀνατομικοὺς πίνακες. Ήταν ἐκεῖ μεγάλοι πίνακες μυολογίας καὶ ὀστεολογίας, ἀντιά, μάτια, σπλάγχνα ἀπὸ χρωματιστὴ πορσελάνα κι’ ἀπάνω σὲ ράφια, ὥραδα, μεγάλα γυαλιά, ποῦ κολυμπούσανε σ’ ἔνα κίτρινο ὑγρό, κυρδιές, σπλῆνες, νεφρὰ κ’ ἔνα ἔχτρωμα μὲ τὶς ἀγκόνες κολλημένες στὸ κεφάλι!

“Ο Σκέλεθρας περιεργάζονταν ὅλ’ αὐτά τὰ πρώγματα καὶ σκέφτονταν τὶς δέκα χιλιάδες ποῦ θὰ ἐπέστρεψε στὸ Ἰνστιτοῦτο.

— Διάβολε κι’ δ τόκος μὲ τὰ ἐπιτόκια ...! ; ”Ας μου χαρί-

σουνε τὸν τόκο καὶ νὰ τοὺς δώσω τὸ Τιριλλή!... Μέσα σ' ἔνα γυαλί, πλάι σὲ τοῦτο τὸ παράπλασμα θὰ κάνει καλὴ φιγοῦρα!...

“Ο γιατρὸς ἀπόρησε ποῦ τὸν εἶδε καὶ τόνε ρώτησε μὲ μιὰ ματιὰ δχι καὶ πολὺ εὐνοϊκή.

— Ξέρετε... ἐμουρδούρησε ὁ Σκέλεθρας... ἔρχονμαι γιὰ κείνη τὴν ὑπόθεση... Γιὰ τὴν ἀγορά, μαθέσ, τοῦ σκέλεθροῦ μου ποῦ κάνετε πρὸ δέκα χρόνια γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Ἰνστιτούτου...

Τὸν γιατρὸ τόνε πήρανε τὰ γέλοια.

— Ξέρετε... ἐξακολούθησε ὁ Σκέλεθρας... ἄλλαξα ίδεα... δὲ θέλω νὰ σᾶς δώσω... νὰ σᾶς ἀφήσω δηλαδὴ τὰ κόκκαλά μου...

— Πῶς σοῦ κατέβη ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια! ; εἰπε ὁ γιατρὸς καὶ λιγόθη στὰ γέλοια.

— Εἴμι ἔτοιμος... ἐξακολούθησε μ' ἔναν ἄγριο μορφασμὸ καὶ κίνημα φούροκας... εἴμι ἔτοιμος νὰ «ὑποστῶ τὴν ποινικὴ ρύτρα»... τί λέει τὸ συμβόλαιο; ;

— Πράγματι... ὑπάρχει στὰ χαρτιά μου ἐν' ἀντίγραφο τοῦ συμβολαίου—κ' ἔνα πληρεξούσιο τοῦ Ἰνστιτούτου—μά... «δὲν προβλέπει τὴν μεταμέλειαν τοῦ ἐνὸς τῶν συμβαλλομένων...» εἰλ' ἐν' ἀπλὸ πουλητήριο καὶ γιὰ νά... ἀπαλλάξῃς τὸ σκελετό σου... «δέον νά...» Ἀλλ' αὐτὰ τὰ ξέρετε σεῖς πολὺ καλά...

— Ναί... τὰ ξέρω, ἐμουρδούρησε.

— Εκεῖνο ποῦ δὲ ξέρετε εἰνε: πῶς πρέπει ν' ἀποφασίσῃ ἐν συνεδριάσει τὸ συμβούλιον τὸ δποῖον δὲν ἀπαρτίζεται πλέον ἐκ τῶν ίδιων προσώπων ποῦ συζήτησαν τὴν ἀγορὰ καὶ ὑπέγραψαν τὸ συμβόλαιον... καί ...

— Ναὶ τὸ ξέρω πολὺ καλά, ἀντίκοψε μ' ἔνα νευρικὸ τίναγμα, τὸ ξέρω πολὺ καλά πῶς εἰνε δυσκολώτερο ἀπὸ τὸ ν' ἀπαλλάξω τὴν ψυχή μου ἀπὸ τὸ διάβολο...

Καὶ μὲ μιὰ ξαφνικὴ κατάπτωση τῶν νεύρων, ἔπεσε σ' ἔνα κάθισμα κοντά στὸ γραφεῖο καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυφτὸ παρακαλοῦσε τὸ γιατρὸ νὰ γράψῃ, νὰ φροντίσῃ ὅσο μπορεῖ γιατί:

— Ν' ἀπολυτρωθῶ, γιατρέ!... ν' ἀπολυτρωθῶ γιατὶ εἰνε φοβερὸ νά...

Κ' ἐξακολούθησε νὰ τὸν παρακαλῇ περιγράφοντάς του τὸ μαρτύριο τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ζεῖ ξηλεύοντας ἔνα μνῆμα!...

“Ο γιατρὸς τὸν ἀκούει μὲ συγκατάβαση.

— ... Μά... δὲ ξέρω σὲ τί θὰ ὡφελήσουν ὅλες αὐτὲς οἱ ρωμανικὶες λεπτομέρειες...

— “Ω! γιὰ νὰ καταλάβουν πῶς εἰνε ἄδικο νὰ στερήσουν σ' ἔναν ἀνθρώπο τὴν ζωὴ τοῦ τάφου... ποῦ 'νε τόσο γλυκειά!... Ἀπόψε τὴ δοκίμασα κ' εἰνε τόσο γλυκειά... τόσο γλυκειά...

Κι' δρχισε νὰ περιγράψῃ μὲ εἰκόνες φριχτές, ὅλες τὶς σιχαμερὲς λεπτομέρειες τῆς λειτουργίας τῆς ἀποσύνθετης (καθὼς τὶς γεννοῦντες ή νοσηρή του φαντασία) καὶ τὸ χουζούρεμα τῶν κοκκιῶν μέσα στὴ λιπαρὴ γῆ.

— Καλλίτερα νὰ γράψετε ὁ Ἰδιος, εἴπε ὁ γιατρός, δὲ θέλω νὰ ξαναλάβω μέρος σὲ τούτη τὴν ὑπόθεση... Τὸ συμβούλιον δὲν ἀπαρτίζεται πλέον ἀπὸ τὰ ἴδια πρόσωπα... καὶ δὲ βρίσκουμαι σ' ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ Ἰνστιτοῦ... Καλλίτερα νὰ γράψετε ὁ Ἰδιος... κι' ἀκόμη καλλίτερα νὰ μὴ γράψετε τίποτις... Τί Ἰδέα!... τὸ πήρατε πολὺ ρωμαντικά... τί σημασία ἔχει...

Αὗτὰ τὰ λόγια τόνε φρενιάσανε. Ἐσούφρωσε τὰ φρύδια καὶ τόνε κύτταξε μὲ βλέμμα μίσους.

— 'Εσύ σαι δ αἴτιος τῆς δυστυχίας μου!... μά... θ' ἀπολυτρώθῶ!... θὰ μου φέρετε δυσκολίες μά... δὲ θὰ ὀπισθοχωρήσω σὲ τίποτις.

“Ολο του τὸ κορμὶ τὸ τράνταζαν νευρικοὶ σπασμοί. Μιλοῦσε δρμητικά, ὀνόμαζε τὸ γιατρὸ «καταστρόφη» του καὶ δὲν τοῦ 'δινε καιρὸ ν' ἀπολογηθῆ.

— Μὰ εἴσαστε ἀρρωστος... δὲν εἴσαστε καλά!...

— Δὲν ἔχω τίποτις!... 'Α!... ἄ!... εἶμαι πολὺ καλά... Δυνατὸν νὰ ἔχω τρελλαθῆ μά... δὲ θὰ πεθάνω βέβαια ἀπὸ τὴν τρέλλα... Τὰ κόκκαλα μου θὰ τὰ πάρετε μιὰ μέρα, μά... πολὺ ἀργότερα... πολὺ ἀργότερα... Οὔτε σύ, οὔτε κανεὶς ἀπὸ τὸ συμβούλιο ποῦ συζήτησε τὴν ἀγορά τους θὰ τὰ δῆτε...

Καὶ χτυποῦσε μὲ τὸ δάχτυλό του στὸ γοαφεῖο δυνατά ποῦ ἀναπτηδούσανε τὰ μελανοδοχεῖα καὶ δι τὸ ἄλλο ήταν ἀπάνω. 'Ο γιατρὸς δυσανασχετοῦσε.

— Μὴ φοβᾶσαι... εἴπε ὁ Σκέλεθρος μ' ἔνα μαλακώτερο τόνο... ἔγνοια σου καὶ δὲ σπάει τὸ κόκκαλο τοῦ δαχτύλου μου... μὴ φοβᾶσαι... κι' ἀρχισε νὰ κλαίῃ γοεδά.

Τὸν ἀνατάραξαν τρεμούλες πυρετοῦ.

— Είσαι ἀρρωστος... ἔχεις πυρετό... τοῦ εἴπε ὁ γιατρὸς κι' ἀπλωσε νὰ πάρῃ τὸ σφιγμό του.

Τραβήχτη ἀπότομα.

— "Α... θέλεις νὰ ψάξης... ; ! νὰ ξαναμετρήσῃς τὸ σκέλεθρό μου μὴ κ' ἔκανες λάθος τότες ποῦ τὸ μετροῦσες μὲ τὴν κορδέλλα τῆς μοδίστρας... ; "Η μήπως... !

καὶ τὰ μάτια του πετοῦσαν ἀστραπὲς δργῆς.

... "Η μήπως δρέγεσαι νὰ τὰ πασπατέψης... νὰ τὰ χαϊδέψης...

«Δικά μου είνε τοῦτα τὰ κόκκαλα!... δικά μου τὶ τὰ 'χω ἀγορασμένα!» καθὼς χαϊδέβεις τὰ μπράτσα καὶ τὰ μεριά τῆς μετρέσσως σου... «Δικές μου είνε τοῦτες οἱ σάρκες!... δικές μου τὶ τις ἔχω ἀγορασμένες!... »

— ! ! ...

— Ναί!... μὰ δὲ σοῦ τὸ ἐπιτρέπω... δὲν είνε δικά σου ἀκόμα.

Καὶ μὲ λιγμὸ καὶ κλάμιμα:

Θά 'νε δικά σου σὰ θὰ λυθοῦν καὶ σκορπιστοῦνε καθὼς τὰ κεχλιμπάρια τοῦ κομπολογιοῦ ποῦ τοῦ κόπηκε ἡ κλωστή...

— ! ! ...

”Εγραφε πλήθος γράμματα χιόδις νὰ λάβῃ καμμιάν ἀπάντηση καὶ τέλος ἀποφάσισε νὰ ταξιδέψῃ, νὰ πάγι ὁ Ἰδιος, γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ κοντά. Κατώρθωσε ν' ἀνέβῃ τὶς σκάλες τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ νὰ πλησιάσῃ τὸ διευμνητή μὰ τόνε κυρίεψε μιὰ νευρικὴ ταραχὴ ποῦ δὲ μπόρεσε νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ «περὶ τίνος ἐπρόκειτο!» Παρακαλοῦσε, ἵκετενε νὰ μὴ τοῦ στερηθήσουνε τὸ μνῆμά του, ἥ βλαστημοῦσε κι' ἀπειλοῦσε! Τόνε πήρανε γιὰ τρεῖς καὶ τοῦ ὑποσχέθηκαν ὅτι ἥθελε, γιὰ νὰ τόνε διώξουν. Δὲν τὸν ἀφίσαν, νὰ ξαναπέρασῃ τὴν πόρτα κι' ὅταν ἐπέμενε, ὃ θυρωδός ἐφώναζε τὸ χωροφύλακα. ”Εγραφε καθημερινῶς ἐπιστολές κ' ἐπερίμενε ὅρες διλόκληρες στὸ δρόμο κατασυντριμένος. Κάθε ποῦ ὥλε πέρα τὸν βγαίνη ἔνας καθηγητής ἐπλησίαζε μὲ τὸ καπέλλο στὸ χέρι:

— Μὲ συγχωρεῖτε... εἴμαι ὁ ἀνθρώπος μὲ τὸ πουλημένο σκέλεμδο... Σᾶς παρακαλῶ... δόστε μου μιὰν ἀπάντηση... ”Αχ!...

Μὰ οἱ ἡγεμόνες τῆς ἐπιστήμης περγούνσανε δίκως νὰ τὸν προσέχουν, ἥ τοῦ δίναν ὑποσχέσεις σὰν αὐτές ποῦ δίνουν στὰ παιδιά, στοὺς ἀρρώστους καὶ στοὺς τρελλούς· καὶ μερικοὶ τόνε κύτταζαν ἀπὸ κάτω ὡς ἀπάνω μονρομορίζοντας:

— Πράγματι; !.. πρώτης τάξεως σκελετός!...

Ξαναγύρισθε ἐδῶ μισότρελλος.

Ζοῦσε στὴν κόλαση τοῦ ἀνθρώπου ποῦ τόνε κυρίεψε μιὰ ιδέα fixe. ”Οπου στρέφονταν τὸ βλέμμα του ἥ ἥ σκέψη του, ἔβλεπε κόκκαλα. Δὲ μποροῦσε νὰ δῆ ἥ νὰ σκεφτῇ τίποτα καὶ νὰ ἔνεξάρτη ἀπὸ τὴν πούληση τοῦ σκέλεθροῦ του κ' εἶχε στιγμὲς ἀληθινῆς τρέλλας. Μιὰ μέρα περγούνσε ἀπ' ἔνα ἐμπορικὸ κατάστημα ποῦ βρίσκονταν σὲ διάλυση κ' εἶδε στὴν πόρτα μιὰν εἰδοποίηση: «Πωλοῦνται τὰ σκέλη τῶν ζωάτων». Μπήκε μέσα κι' ἀρχισε νὰ παρακαλῇ, νὰ ἵκετεύῃ, τὸν ἰδιοχτήτη, νὰ μὴ κάνῃ τέτοιο κακό! «Ἐίνε φοβερό νὰ πουλοῦνται τὰ σκελετά!...» Μιὰν ἄλλη μέρα ἀκούσε ἔνα ποῦ φώναζε: «Ἀγοράζω σκελετά οὐλιπρέλλων» κι' ὕδημησε νὰ τόνε κινητήσῃ!

Δὲ μποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὸ Τιριλλή. Τοῦ γόγγιζε τὸ ψωμὶ ποῦ τοῦ δίνε καὶ τὸ δεργες ἀλύπητα.

Οὔτε στιγμὴ δὲν ἄφινε τὴν ἴδεα πῶς θὰ τὸν κλερονομήσῃ καὶ θὰ τοῦ βγάλῃ ὡς καὶ τὸ δόντι μὲ τὴν χρυσῆ βούλλα!

— Τὴν περιουσία... τὸ χορῆμά μου ποῦ γιὰ μένα σημαίνει τὸ μνῆμά μου... τὰ κόκκαλά μου!..

Γιὰ νὰ κοιμηθῇ ἔπερνε ἀφιόνι καὶ κάθε νύχτα ἔβλεπε τὸ Ἰδιούνειρο :

Μιὰ σάλια πιραδόσεων — Σπουδαστές — Καθηγητές — Κ' ἔνας μεγάλος σκελετός στηριγμένος σὲ μιὰ μαύρη βάση μὲ καρούλλια, ποῦ κινοῦσε τὸ σαγόνι του σὰν ἀποκρηγάτικη γκαμῆλα, δείχτοντας πῶς τοῦ ἔλειπε μονάχα ἔνα δόντι! —

— Ζωή!... ”Ας πεθάνω τὸ λοιπόν!... ”Ας πεθάνω... Μὰ ὑστε-

ρά !... θστερα !... 'Άλλοιμονο !... "Οχι !... Νά ζήσω... νά ζήσω, μά
ζωή ποῦ θά τίνε περνώ !

Μελετοῦσε νά φύγη, νά πάῃ νά χωθῇ σε μιὰ μεγαλούπουλη, νά
ζήσῃ καὶ νά πεθάνῃ ἄγνωστος.

— ... "Ετσι θά 'χω τὴ γωνιά μου σ' ἔνα κοινὸν ευ-
τήριον. Μά.., τὸ φρικτὸν καθενυχτικὸν δνειρό κι' ὁ τρόμος τῶν
κοκκάλων μου θά μ' ἀφίσουν ! ;

Προσπαθοῦσε ν' ἀδραχτῇ στὴ ζωή. "Επεργε δυναμωτικὰ κι'
ἀρωτοῦσε γιὰ θρεπτικὲς τροφές. Παραμέλησε τὴ δουλειά του ὅλο-
τελα καὶ ξώδενε γιὰ τὴν καλοπέραση, μὰ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα ἀδυ-
νατοῦσε. Ἀχαμνοῦσε ὀλοένα ή σάρκα του καὶ κρεμμάζονταν.

Μιὰ μέρα ποῦ γδυνότανε συλλογίστηκε.

— "Αν μάθουνε τὴν κατάντια μου, θὰ μὲ παραλάβουνε... δὲν
είμαι, παρὰ ἔνα σακκὶ κόκκαλα !

Τὸν ἔπιασ' ἔνας πυρετὸς ποῦ πυρώνανε τὰ κόκκαλα του... τρε-
μουλοῦσαν κ' ἔτριζαν, λές καὶ τὰ κυριεψε πανικὸς κι' ὅρμούσανε νά
φύγουν, νά κρυφτοῦνε, νά καταχωνιαστοῦν ἐκεῖ ποῦ δὲ θὰ μπο-
ροῦσε κανεὶς νά τὰ ξεχώσῃ ! κ' εἰχε στιγμὲς ποῦ ἔννοιωθε τὸ
σκέλεθρό του σὰν ἔνα τρελλὸ ποῦ πολεμῆ νά 'βγῃ ἀπὸ τὸ ζουρλο-
μαντύα !

"Αξαφνα ἀστραψε στὸ μιαλό του ὁ φρικτὸς τρόπος τῆς ἀπολύ-
τωσης ἀπὸ τὴ ζωή, τὸν σιχαμερὸν κλερονόμο καὶ τὴ ξεσκονιστῆρα
τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Φυσιολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

Πούλησε τὸ σαραφίδικο, τὸ ἐνεχυροδανειστήριο κι' ὅλο τὸ
χοῆμα τό 'κανε χαρτιά.

Αγόρασε κάμπισο κατράμι ...

Ἐδιωξε τὸ Τιριλλή.

— Ηάρ' τὸ βιβλίο σου κι' ἀμε νά διαβάσης... «τὰ δύο
τα φικά... τὰ δύο βρεγμ ατικά...»

Ἐκλεισε στέρεα τὴν πόρτα κ' ἔφραξε τὴν κάθη χαραμίδα.

Ἐχυσε τὸ κατράμι στὴ μέση τῆς ἀδειας κάμαρας.

Οἱ ἐνέργειές του ἤταν αὐτόματες.

Δὲ συλλογίστη πῶς πρὶ δέκα χρόνια ἔκανε κάτι τέτοιο ...

• • • • • • • • • • • • • • •

IV

Τὸ Τιριλλή κι' ὁ γιατρὸς ὁ πληρεζόύσιος τοῦ Ἰνστιτούτου
βρεθήκανε μπροστά σ' ἔνα σωρὸ κρύα στάχτη.

Ο γιατρὸς παρατήθη τῶν «κληρονομικῶν δικαιωμάτων» του.

Τὸ σιχαμερὸν Τιριλλή... ἔσκυψε... ἀνακάτωσε μὲ τὸ δάχτυλό¹
του τὴ στάχτη καὶ πῆρε ἔνα χρυσὸ σβολαράκι !